

ZARZĄD POWIATU W SĘPÓLNI KRAJEŃSKIM

**PROGRAM OCHRONY
ŚRODOWISKA
POWIATU SĘPOLEŃSKIEGO
na lata 2004 – 2010.**

Sępólno Krajeńskie, wrzesień 2003 /marzec 2004 r.

Spis treści

1. WPROWADZENIE

- 1.1. Podstawa prawna i cel opracowania - 4
- 1.2. Zakres i metoda opracowania - 5

2. PODSTAWOWE DANE O POWIECIE SĘPOLEŃSKIM

- 2.1. Położenie geograficzne i podział administracyjny - 6
- 2.2. Demografia - 7
- 2.3. Drogi - 7
- 2.4. Rozwój gospodarczy i społeczny - 8

3. ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO POWIATU

- 3.1. Rzeźba terenu - 10
- 3.2. Budowa geologiczna, surowce naturalne - 10
 - 3.2.1. Budowa geologiczna - 10
 - 3.2.2. Surowce naturalne - 10
 - 3.2.3. Złoża kopalin - 11
 - 3.2.4. Zasady gospodarowania obowiązujące na terenach i obszarach górniczych - 11
- 3.3. Gleby - 12
- 3.4. Wody - 15
 - 3.4.1. Wody powierzchniowe - 15
 - 3.4.2. Wody podziemne - 17
- 3.5. Powietrze atmosferyczne - 20
- 3.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe - 21
 - 3.6.1. Lasy - 21
 - 3.6.2. Gospodarka łowiecka - 22
 - 3.6.3. Świat roślin i zwierząt - 23
 - 3.6.4. Prawna ochrona przyrody i krajobrazu - 25

4. ŹRÓDŁA ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

- 4.1. Hałas - 28
- 4.2. Promieniowanie elektromagnetyczne - 29
- 4.3. Transport - 30
- 4.4. Odpady - 30
- 4.5. Zagrożenia wód - 32
 - 4.5.1. Zagrożenia wód powierzchniowych - 32
 - 4.5.2. Zagrożenia wód podziemnych - 32

5. INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA

- 5.1. Wodociągi i ujęcia wody - 33
- 5.2. Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków - 34
- 5.3. Gospodarka odpadami - 35

6. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

- 6.1. Instrumenty realizacji programu - 36

7. WNIOSKI Z OCENY AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA - 39

8. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	
8.1. Zasady i cele Polityki ekologicznej państwa	- 40
8.2. Limity krajowe	- 43
8.3. Cele polityki ekologicznej województwa kujawsko-pomorskiego	- 44
9. USTALENIA PROGRAMU	
9.1. Kierunki ochrony środowiska -wytyczne	- 45
9.2. Rodzaj i harmonogram przedsięwzięć proekologicznych planowanych na lata 2004-2006 z perspektywą do 2010 roku.	- 45
9.2.1. Ochrona zasobów przyrodniczych	- 46
9.2.2. Ochrona powierzchni ziemi	- 48
9.2.3. Ochrona przed odpadami.....	- 51
9.2.4. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	- 52
9.2.5. Ochrona powietrza atmosferycznego	- 54
9.2.6. Ochrona przed hałasem	- 55
9.2.7. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	- 57
9.2.8. Edukacja ekologiczna	- 59
9.3. Nakłady na realizację programu.....	- 61
10. MONITORING I OCENA REALIZACJI PROGRAMU	
- 62	
11. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM	
- 66	
12. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	
10.1 Spis literatury	- 69

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawa prawna i cel opracowania

Wszelkie działania z zakresu ochrony środowiska muszą być realizowane na podstawie aktualnych wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska. Artykuł 17 ust. 1 oraz art. 18 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627 z późn. zm.) nakłada na zarząd powiatu obowiązek sporządzenia powiatowego programu ochrony środowiska. Program ten po uzyskaniu pozytywnej opinii Zarządu Województwa Kujawsko – Pomorskiego i uchwaleniu przez Radę Powiatu w Sępólnie Krajeńskim powinien określać wymagania odnoszące się do polityki ekologicznej państwa a w szczególności:

- cele i priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- oraz źródła finansowania niezbędne do osiągnięcia podstawowych celów.

Z wykonania Programu Zarząd Powiatu sporządzi co dwa lata raporty, które przedłoży Radzie Powiatu.

Opracowany Program stanowić będzie podstawę działań Samorządu Powiatu Sępoleńskiego w zakresie polityki ekologicznej, tworzenia innych programów branżowych oraz formułowania wytycznych do gminnych programów ochrony środowiska.

Spełniając wymogi ustawowe Program zakłada realizację poszczególnych zdań, podobnie jak Polityka ekologiczna państwa na 4 lata tj. 2003 - 2006. Przyjęto w nim także działania na kolejny przedział czasowy 2007 - 2010 r., jako średnio okresowy czas realizacji zadań. Tak przyjęty przedział czasowy jest zgodny z okresem obowiązywania „Strategii Rozwoju Powiatu Sępoleńskiego na lata 2001 - 2010”.

Zarząd Powiatu w Sępólnie Krajeńskim na posiedzeniu w dniu 8 września 2003 r. (protokół nr 12/03) podjął stanowisko o przystąpieniu do sporządzenia Programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla Powiatu Sępoleńskiego do roku 2010. Celem Programu jest realizacja polityki ekologicznej państwa oraz Strategii Rozwoju Powiatu Sępoleńskiego na lata 2001 - 2010, której celem nadrzędnym jest **„Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców i konkurencyjności powiatu poprzez wzrost aktywności społecznej, rozwój gospodarczy i rozwój infrastruktury technicznej przy respektowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego”**.

Program zgodny jest z podstawowymi zasadami leżącymi u podstaw polityki ochrony środowiska Polski i UE, którymi są:

- zasada zrównoważonego rozwoju;
- zasada równego dostępu do środowiska;
- zasada przejrzystości;
- zasada „zanieczyszczający” płaci;
- zasada uspołecznienia i subsydiarności;
- zasada prewencji;
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Program określa:

- aktualną sytuację ekologiczną powiatu,
- krótkookresowe i długookresowe priorytetowe działania ekologiczne,
- harmonogram finansowo – rzeczowy zadań z zakresu ochrony środowiska z podziałem kompetencji dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych,
- wytyczne do opracowania gminnych programów,

- uwarunkowania realizacyjne Programu, jego wdrożenie i monitoring.

1.2. Zakres i metoda opracowania

Decyzją Zarządu Powiatu w Sępólnie Krajeńskim wykonanie Programu ochrony środowiska z projektem planu gospodarki odpadami zostało powierzone specjalnie do tego celu zatrudnionemu pracownikowi, legitymującemu się dyplomem uczelni wyższej o kierunku ochrona środowiska, przy współudziale i nadzorze pracowników Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska oraz Etatowego Członka Zarządu.

W dniu 4 września 2003 r. Starostwo Powiatowe w Sępólnie Krajeńskim skierowało pismo do samorządów gminnych informujące o podjęciu prac nad Programem ochrony środowiska i Planem gospodarki odpadami dla powiatu sępoleńskiego z prośbą o składanie uwag, wniosków i propozycji, informacja ta została również opublikowana przez Zarząd Powiatu w „Biuletynie informacji publicznej” na stronie internetowej Powiatu Sępoleńskiego.

Do udziału w warsztatach, konsultacjach i pracach nad przygotowaniem Programu zaproszeni zostali burmistrzowie, wójt, kompetentni pracownicy gmin wchodzących w skład powiatu, przedstawiciele Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, Nadleśnictw Lutówko i Runowo, kierownicy i zarządcy składowisk odpadów, oczyszczalni ścieków oraz wszystkie zainteresowane problematyką ekologiczną osoby.

Program obejmuje okres do 2010 r. Zgodnie z polityką ekologiczną państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010. Jest to także zgodne z ustaleniami Prawa ochrony środowiska, określającego w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na okres czterech lat, z tym że przewidziane w niej działania w perspektywie obejmują kolejne cztery lata. Program zawiera zadania dla dwóch faz:

- cele krótkoterminowe – lata 2004 - 2006;
- cele długoterminowe – lata 2007 - 2010.

Niniejsze opracowanie składa się z następujących zasadniczych części:

- ogólnych danych o powiecie;
- stanu środowiska naturalnego na koniec 2002 r.;
- analizy uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych;
- celów polityki ekologicznej państwa i województwa Kujawsko – Pomorskiego;
- priorytetowych zadań w powiecie sępoleńskim;
- propozycji systemu wdrażania i monitorowania programu;
- planu gospodarki odpadami;
- informacji o wykorzystanych materiałach i opracowaniach;
- załączników graficznych.

Przyjęty przez Zarząd Powiatu w Sępólnie Krajeńskim projekt Programu zostanie udostępniony do wglądu wszystkim zainteresowanym oraz odbędą się konsultacje społeczne. Po uzyskaniu opinii samorządów gminnych i Zarząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego oraz rozpatrzeniu wszystkich złożonych uwag i wniosków, projekt programu zostanie przedstawiony do uchwalenia Radzie Powiatu w Sępólnie Krajeńskim.

Raporty i sprawozdania z realizacji Programu dokonywane będą zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od momentu przyjęcia dokumentu. Aktualizacja zarówno programu ochrony środowiska jak i planu gospodarki odpadami następować będzie po upływie czterech lat.

Tabela Nr 1. Kalendarium prac nad Programem.

L.P.	ZADANIA	TERMIN	REALIZACJA
1.	Uczestnictwo w seminarium na temat opracowanie programu ochrony	23 V 2003 r.	Starosta Powiatu Kierownik Wydziału

	środowiska we własnym zakresie „Europejski dialog gmin wiejskich o ochronie środowiska”		Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
2.	Powiadomienie wójta i burmistrzów oraz ogłoszenie w internecie informacji o przystąpieniu do sporządzania Programu ochrony środowiska oraz Planu gospodarki odpadami dla powiatu sępoleńskiego na lata 2004 – 2010.	4 IX 2003 r.	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska oraz Zarząd Powiatu
3.	Zbieranie danych do Programu ochrony środowiska oraz Planu gospodarki odpadami dla powiatu Sępoleńskiego.	do 12 XI 2003 r.	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
4.	Przygotowanie projektu Programu ochrony środowiska oraz Planu gospodarki odpadami dla powiatu sępoleńskiego do 2010 r.	do 31 XI 2003 r.	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
5.	Warsztaty robocze oraz dyskusja nad Programem	do 5 XII 2003 r.	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
6.	Konsultacje społeczne – uzyskanie opinii Zarządu Województwa Kujawsko – Pomorskiego oraz wójta i burmistrzów gmin, Prezentacja projektu Programu w internecie a także za pośrednictwem gmin.	do 31 XII 2003 r.	Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska
7.	Przedstawienie projektu „Programu ochrony środowiska oraz Planu gospodarki odpadami dla powiatu sępoleńskiego na lata 2004 - 2010.: - Zarządowi Powiatu, - Radzie Powiatu, - Komisjom Rady Powiatu	do 15 II 2004 r.	Kierownik Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska

2. PODSTAWOWE DANE O POWIECIE SĘPOLEŃSKIM

2.1. Położenie geograficzne i podział administracyjny

Powiat sępoleński położony jest w północno – zachodniej części województwa kujawsko – pomorskiego. Najdalej na zachód położony punkt gminy Więcbork jest zarazem najdalej wysuniętym punktem województwa.

Sąsiaduje z 7 powiatami położonymi w granicach 3 województw, w tym z 12 gminami.

W całości położony jest w obszarze mezoregionu Pojezierza Krajeńskiego, wchodzącego w skład makroregionu Pojezierzy Południowopomorskich.

Najpowszechniej występującą formą morfologiczną są płaskie oraz faliste równiny morenowe pokrywające zdecydowaną większość powierzchni gmin wchodzących w skład powiatu.

Przez powiat biegnie dział wodny I – rzędu oddzielający dorzecze Wisły i Odry.

W skład Powiatu wchodzi 4 gminy (załącznik Nr 1):

- Gmina Sępólno Kraj., - miejsko - wiejska
- Gmina Kamień Kraj., - miejsko - wiejska
- Gmina Więcbork – miejsko - wiejska
- Gmina Sośno – wiejska

Powierzchnia powiatu sępoleńskiego wynosi – 79 086 ha, co stanowi 4,4 % ogólnej powierzchni województwa Kujawsko-Pomorskiego.

W rozbiciu na poszczególne gminy powierzchnia kształtuje się to następująco:

Tabela Nr 2. Powierzchnia gmin powiatu sępoleńskiego.

L.P	NAZWA GMINY	POWIERZCHNIA
1.	Sępólno Kraj.	22 918 ha
2.	Kamień Kraj.	16 321 ha
3.	Więcbork	23 571 ha
4.	Sośno	16 276 ha

2.2. Demografia

Powiat sępoleński na dzień 31 XII 2002 r. liczył 41 868 mieszkańców z czego 42 % stanowi ludność miejską. Pod względem gęstości zaludnienia, która wynosi 52 osoby/km² powiat sępoleński plasuje się na 21 miejscu wśród 23 powiatów województwa. Powiat charakteryzuje się bardzo małą, na tle innych obszarów województwa gęstością zaludnienia, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Na tle województwa przyrost naturalny jest średni i osiąga ok. 98 osób rocznie. Prognozuje się, iż liczba ludności powiatu do 2010 r., nieznacznie się zmniejszy do poziomu ok. 40 600 osób. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 60 %, przedprodukcyjnym 26,5 %, poprodukcyjnym 13,5 %.

Na Krajnie brak jest mniejszości narodowych.

2.3. Drogi

Przez teren powiatu przebiega droga krajowa nr 25 w relacji Bobolice – Biały Bór – Człuchów – Kamień Kraj., - Sępólno Kraj., - Koronowo – Bydgoszcz – Inowrocław – Konin – Kalisz – Ostrów Wlkp., - Oleśnica pełniąc rolę głównego szlaku komunikacyjnego łączącego Polskę centralną i południowo – wschodnią ze środkowym wybrzeżem (Koszalin). Droga Nr 25 stanowi także najdogodniejsze połączenie siedziby powiatu z ośrodkami stołecznymi województwa: Bydgoszczą i Toruniem.

Ponadto przez teren powiatu przebiegają trzy drogi wojewódzkie, zapewniające dostęp do sąsiednich ośrodków powiatowych oraz do dróg krajowych. Są to:

- droga Nr 241 Tuchola – Sępólno – Więcbork – Nakło – Wągrowiec,
- droga Nr 242 Więcbork – Łobżenica – Falmierowo,
- droga Nr 189 Więcbork – Złotów - Jastrowie

Sieć dróg powiatowych liczy 290,415 km z czego 6,675 km stanowią drogi w granicach miast. Udział dróg gruntowych wśród dróg powiatowych wynosi 11 % (tj. 32,067 km).

Uzupełnieniem opisanej sieci dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych są drogi gminne, które stanowią 330 km w tym 139 km o twardej nawierzchni.

Zasadniczym problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność oraz zły stan nawierzchni wymagający ciągłej modernizacji (załącznik Nr 2).

2.4. Rozwój gospodarczy i społeczny

Rolnictwo

Powiat ma charakter typowo rolniczy. Rolnictwo stanowi znaczący sektor w gospodarce powiatu. W 2002 roku (stan na 31-12-2002 r.) obszary wiejskie gmin powiatu sępoleńskiego zamieszkiwało łącznie 23 517 osób - tj. 57,5 %. Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha wynosi ok. 3100.

Na ogólną powierzchnię 79 086 ha:

- użytki rolne stanowią 52 225 ha – tj. ok. 66 %,
- lasy i grunty leśne 18 267 ha – tj. ok. 23,1 %

pozostałe grunty (pod budynkami, wodami, nieużytki) 8 594 ha – tj. ok. 10,9 %

Powiat sępoleński w większej części charakteryzuje się raczej niezbyt sprzyjającymi przyrodniczymi warunkami rozwoju rolnictwa spowodowanymi słabą jakością gleb. Na terenie powiatu nie notuje się gleb klas I i II. Dominującymi glebami są gleby:

- klas III b, których jest w zależności od gminy od 7 – do 19 %,
- klas IV a i b, które stanowią od 57 do 64 % ogółu gruntów ornych,

natomiast klasy V, VI i VIz jest ok. od 19 do 28 %.

Na terenie powiatu przeważają gospodarstwa indywidualne prowadzące produkcję mieszaną, które stanowią prawie połowę wszystkich gospodarstw. Spośród pozostałych ok. 1/3 gospodarstw prowadzi produkcję zwierzęcą a pozostałe prowadzą produkcję roślinną.

W strukturze zasiewów dominują zboża które stanowią ok. 61 % zasiewów na gruntach ornych, w tym zwłaszcza żyto, stanowiące ponad 1/4 upraw (ponad 11 tys. ha), bardzo popularne są także mieszanki zbożowe (6,1 tys. ha, prawie wyłącznie w gospodarstwach indywidualnych oraz pszenica (jara i ozima) - ok. 5,2 tys. ha i jęczmień - ok. 5,2 tys. ha. Powierzchnia upraw ziemniaków przekracza 3,4 tys. ha – tj. ok. 7,6 %.

Natomiast upraw roślin przemysłowych - rzepaku i rzepiku oraz buraków cukrowych jest ok. 10 % ogółu gruntów ornych.

Rynek pracy

Powiat sępoleński jako obszar o charakterze typowo rolniczym, cechuje się niskim poziomem przedsiębiorczości. Liczba działających firm oraz wielkość zatrudnienia poza rolnictwem jest stosunkowo niewielka.

Brak jest dużych zakładów produkcyjnych, a działalność gospodarza oprócz rolnictwa w dużym stopniu powiązana jest z przetwórstwem drewna np. „Gabi –Bis” Sp. z o.o., „Lemar”, „MDD” Sp. z o.o., „Acer”, „R+S Meble”, „Haste”, Nadleśnictwa Lutówko i Runowo Krajeńskie. Inne zakłady zlokalizowane na terenie powiatu działają w branżach: metalowej, usługowej, budowlanej, handlowej itp.

Formy prawne podmiotów działających na terenie powiatu to w 86 % prywatna działalność osób fizycznych – 2 302 podmioty, 23 spółdzielnie, 76 spółek handlowych, 15 spółek z udziałem kapitału zagranicznego oraz 128 spółek cywilnych.

W powiecie zarejestrowanych jest 2 799 podmiotów gospodarczych, w tym w sektorze publicznym 133, w sektorze prywatnym 2 666. Największym problemem z jakim boryka się powiat jest wysokie bezrobocie, które we wrześniu 2003 r. sięgało 28,9 % gdzie średnia dla województwa kujawsko – pomorskiego wynosi 21,8 %. Tak wysoka stopa bezrobocia na przełomie ostatnich 5 lat z każdym rokiem ma tendencje wzrostowe.

Niepokojący jest fakt, iż w Powiatowym Urzędzie Pracy przybywa osób zarejestrowanych jako absolwenci szkół średnich i wyższych, którzy z niemożności znalezienia pracy nie mają perspektyw do dalszego życia i rozwoju.

Turystyka

Powiat może zaproponować odwiedzającym go turystom możliwość zapoznania się z historią powiatu poprzez zwiedzanie zabytków i innych lokalnych atrakcji. Cechą wspólną gmin tworzących powiat jest położenie w obszarze kulturowym Krajny, wyodrębnianym na tle regionów sąsiednich. Osadnictwo na terenie powiatu cechuje się wielowiekową tradycją.

Zabytki powiatu poza częścią prehistoryczną, najczęściej dokumentują pograniczny charakter położenia powiatu (od czego wywodzi się nazwa regionu Krajny) oraz częstych zmian przynależności państwowej.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe powiatu wynikają przede wszystkim z: urozmaiconej rzeźby terenu, wysokiego stopnia lesistości i jeziorności (przy dużej ich przydatności dla turystyki i wędkarstwa), dobrego (w porównaniu z sąsiednimi powiatami) stanu środowiska przyrodniczego oraz położenia znacznej części powiatu w obrębie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego (2/3 powierzchni powiatu).

Daje to możliwość rozwoju przeróżnych form turystyki, szczególnie pobytowych, krajoznawczych i specjalistycznych, w tym także edukacji ekologicznej oraz agroturystyki. Tak bogate walory środowiska przyrodniczego i zasoby kultury oraz dobrze wykształcona infrastruktura turystyczna przyciągają turystów, którzy mają do dyspozycji 11 obiektów noclegowych turystyki (według stanu w dniu 31.12.2002 r.). Wspomniane obiekty posiadają 579 miejsc noclegowych, w tym tylko 18 całorocznych.

Zarząd Okręgu Polskiego Związku Wędkarskiego w Bydgoszczy udostępnił na terenie powiatu do wędkowania 33 jeziora (z czego 19 w gminie Więcbork, 10 w gminie Sępólno, 3 w gminie Kamień i 1 w gminie Sośno) oraz rzeki Sępolenkę i Kamionkę. Ponadto na terenie gminy Kamień Krajeński dostępnych dla wędkarzy jest 5 jezior znajdujących się w zarządzie Gospodarstwa Rybackiego w Charzykowych, a w gminie Więcbork – 6 jezior w zarządzie Zakładu Rybackiego w Ślesinie.

Ciągłemu rozwojowi turystyki pieszej na terenie powiatu sprzyja rozwinięta sieć pieszych szlaków turystycznych, których jest tu 12, w tym kilka łączy powiat z obszarami sąsiednimi, co sprzyja podejmowaniu wspólnych działań na rzecz organizacji i koordynacji ruchu turystów. Z różnych form turystyki, powiat jest obecnie najlepiej przygotowany właśnie dla rozwoju turystyki wędrowniczej. Szlaki przebiegają zarówno przez obszary najcenniejsze przyrodniczo (np. rezerваты przyrody; większość szlaków biegnie na terenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego), jak też krajoznawczo (lasy, brzegi jezior, wyniesienia terenu i doliny rzek) i kulturowo (np. Komierowo) oraz przez miejsca pamięci narodowej (Karolewo).

Przebieg szlaków pieszych – w dużej części wzdłuż lokalnych dróg (o małym natężeniu ruchu) sprzyja także wykorzystaniu ich odcinków dla turystyki rowerowej.

Infrastruktura społeczna

Najmłodsze dzieci z terenu powiatu uczęszczają do 6 przedszkoli. W 25 szkołach podstawowych na terenie powiatu uczy się 3 734 dzieci. We wrześniu 1999 r. utworzono 12 gimnazjów, do których uczęszcza 2 157 dzieci. Do 7 szkół ponadgimnazjalnych uczęszcza ok. 2 500 uczniów.

Opiekę zdrowotną zapewnia 6 zakładów opieki zdrowotnej w tym 1 zakład leczenia zamkniętego. Na terenie powiatu zlokalizowane są 3 Domy Opieki Społecznej. Propagowaniem edukacji ekologicznej zajmuje się Krajeński Park Krajobrazowy przy współudziale szkół z terenu powiatu.

Innymi odgrywającymi ważną rolę społeczną instytucjami działającymi na naszym terenie są:

- 4 gminne ośrodki kultury,
- 6 bibliotek,
- Ośrodek Doradztwa Rolniczego - Biuro Powiatowe w Sępólnie Kraj.,
- Świetlica Terapeutyczna,
- Stowarzyszenia: „Dorośli Dzieciom”, „Wawrzyniec”
- Koła Gospodyń Wiejskich,
- „Centrum Wspierania Przedsiębiorczości” działające na terenie Gminy Kamień Kraj.
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna itd.

3. ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO POWIATU

3.1 Rzeźba terenu

Powiat charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, co jest konsekwencją jej młodoglacjalnej genezy. Najpowszechniej występującą formą morfologiczną są płaskie i faliste równiny morenowe pokrywające zdecydowaną większość powierzchni, położone na wysokości około 130 m npm w części południowej i około 140 m npm w części północnej. W części zachodniej dominują równiny sandrowe, w znacznej mierze zalesione. Większe wyniesienia terenu notowane są zwłaszcza na północ od Kamienia Krajeńskiego, gdzie na obszarze tzw. Gór Obkaskich notuje się największą na terenie województwa wysokość bezwzględną (167,5 m npm), ponadto w części południowo wschodniej (pogranicze gmin Sośno i Koronowo) oraz w okolicach miejscowości Nowy Dwór – Wysoka obserwuje się większe nagromadzenie kemów. W okolicach Sośna, Szynwałdu, Niechorza dodatkowym urozmaiceniem rzeźby są wały ozów. Wyraźnie pagórkowaty krajobraz spotykany jest również na zachód od Więcborka.

Głównymi formami erozyjnymi są doliny rzek, przede wszystkim Sępolenki i Kamionki. Zwłaszcza dolina Sępolenki poniżej Sępólna Krajeńskiego charakteryzuje się stromymi zboczami (w okolicach jeziora Niechorz różnica wysokości na stosunkowo niewielkim odcinku wynosi ok. 40 m). Charakterystyczną formą dosyć powszechną na terenie powiatu, są równiny powstałe w wyniku zarastania jezior, które często sąsiadują z wyniesieniami morenowymi, ozami i kemami, co dodatkowo wzmacnia wrażenie dużego zróżnicowania rzeźby terenu.

3.2 Budowa geologiczna, surowce naturalne

3.2.1 Budowa geologiczna

Budowa geologiczna powiatu sępoleńskiego jest zróżnicowana. Górne warstwy geologiczne omawianego terenu zostały ukształtowane w czwartorzędzie. Starsze utwory - plejstoceny, wykształcone w fazie poznańskiej zlodowacenia Wisły (północnopolskiego), pochodzą głównie z akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej. Młodsze utwory - holoceny są głównie wynikiem zarastania jezior. Utwory plejstoceny są zdecydowanie dominującym osadem powierzchniowym (około 77% powierzchni) i są reprezentowane głównie przez gliny morenowe moren czołowych, ozów, drumlinów i wysoczyzn morenowych. Do utworów holocenów (około 22% powierzchni) należą osady zanikania jezior (torfy, gytie, mursze i utwory deluwialne).

3.2.2. Surowce naturalne

Surowce naturalne znajdują się na powierzchni oraz w głębi litosfery. Złoże kopaliny to takie naturalne nagromadzenie minerałów i skał oraz innych substancji stałych, gazowych i

ciekłych, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Z reguły nadają się one do jednorazowej eksploatacji, ulegają więc bezpowrotnemu wyczerpaniu w przeciągu kilku- kilkadziesiąt lat. Charakter złóż a także ilość i wielkość jest zależna od rodzaju, dynamiki oraz czasu trwania procesów geologicznych jakie miały miejsce na danym terenie.

Powiat sępoleński posiada zróżnicowaną głęboką budowę geologiczną. Jednak na powierzchni prawie całego powiatu zalega czapa osadów czwartorzędowych o zmiennej miąższości. Baza surowców użytecznych w takich osadach jest uboga.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 110, poz. 1190 z późn. zm.) traktuje surowce naturalne jako kopaliny.

Kopaliny dzielą się na dwie grupy: kopaliny podstawowe i kopaliny pospolite. Na terenie powiatu nie występują kopaliny podstawowe. Jedynym eksploatowanym bogactwem jest kruszywo naturalne zaliczane do kopalin pospolitych.

Podstawą racjonalnego gospodarowania zasobami kopalin jest ich bilansowanie, dające ogólny obraz stanu zasobów dyspozycyjnych poszczególnych rejonów, ich eksploatacji oraz możliwości zaspokajania narastających potrzeb surowcowych. Pod pojęciem zasoby bilansowe rozumie się zasoby złoża lub jego część, którego cechy naturalne określone przez kryteria bilansowości oraz warunki występowania umożliwiają podejmowanie jego eksploatację. Zasoby przemysłowe natomiast stanowią część zasobów bilansowych, która może być przedmiotem ekonomicznie uzasadnionej eksploatacji przy spełnieniu wymogów ochrony środowiska.

Wydobywanie kopalin pospolitych ze złóż zlokalizowanych na terenie powiatu sępoleńskiego odbywa się na podstawie koncesji geologicznych wydanych przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego i Starostę Sępoleńskiego.

3.2.3. Złóża kopalin

Kruszywo naturalne

Kruszywa naturalne dzielą się na dwie zasadnicze grupy: kruszywa grube obejmujące żwiry i pospółki (kruszywo piaszczysto - żwirowe) oraz kruszywa drobne (piaszczyste). Ogółem na terenie powiatu udokumentowano 5 złóż kruszywa naturalnego. Łączne zasoby tego surowca wynoszą ok. 1,6 mln ton.

Tabela Nr 3. Zestawienie złóż kruszywa naturalnego udokumentowanych na terenie powiatu sępoleńskiego.

Nazwa złoża	Powierzchnia złoża	Zasoby w tys. ton		Czas eksploatacji
		bilansowe	przemysłowe	
Śmiłowo	0,55 ha	74,1		do 2012 r.
Zakrzewska Osada	6,5 ha	686,2	686,2	do 2024 r.
Kamień Krajeński	2,33 ha	378,0		do 2014 r.
Wiśniewa	1,99 ha	345,1		do 2013 r.
Puszcza	2,25 ha	113,0	58,0	do 2009 r.

3.2.4. Zasady gospodarowania obowiązujące na obszarach i terenach górniczych

W rozumieniu ustawy obszarem górniczym jest przestrzeń, w granicach której przedsiębiorca jest uprawniony do wydobywania kopaliny objętej koncesją. Terenem górniczym zaś jest przestrzeń objęta przewidywanymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego.

Sposoby zagospodarowania obowiązujące na obszarach górniczych są przedmiotem Projektów zagospodarowania złoża. Są one wykonywane w oparciu o Rozporządzenie

Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2001r w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać projekty zagospodarowania złóż (Dz. U. Nr 157, poz. 1866).

Zgodnie z ustawą - Prawo ochrony środowiska, każdy kto doprowadził do przekształcenia naturalnego ukształtowania terenu obowiązany jest do przeprowadzenia jego rekultywacji. Oznacza to, że przedsiębiorca wydobywający kopalinę jest zobowiązany do rekultywacji obszaru górniczego. Warunki rekultywacji należy uzgodnić z organem ochrony środowiska i powinny być one zgodne z powiatowymi zasadami ochrony środowiska. Rekultywacja w związku z niekorzystnym przekształceniem naturalnego ukształtowania terenu polega na jego przywróceniu do stanu wymaganego standardami jakości przez poprawienie ich właściwości fizycznych i chemicznych, a także właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz wybudowanie niezbędnych dróg dojazdowych.

3.3 Gleby

Typy gleb

Charakter pokrywy glebowej ściśle wiąże się z rzeźbą i litologią danego regionu. Na Pojezierzu Krajeńskim, wysoczyzny morenowe zbudowane z glin zwałowych, stanowią obszary występowania gleb brunatnoziemnych - dominujących w powiecie, natomiast na piaszczystych utworach sandrów i pradolin występują gleby bielicoziemne.

W gminach Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie i Więcbork od 30 - 39 % gruntów stanowią gleby rdzawe. W gminie Sępólno Krajeńskie ok. 40 % stanowią gleby płowe, a w gminach Więcbork i Kamień Krajeński po 30 – 35 % gleby brunatne, o dobrej przydatności. Korzystniej niż w pozostałych gminach powiatu kształtuje się struktura pokrywy glebowej w gminie Sośno, gdzie gleby rdzawe stanowią 19 % ogółu, a udział gleb brunatnych przekracza 40 %.

Przydatność gleb dla rolnictwa

Wartość rolniczą gleb odzwierciedla ich podział na klasy bonitacyjne. Podstawą zaliczania gleb do danej klasy bonitacyjnej są przede wszystkim właściwości gleb oraz warunki przyrodnicze terenu, decydujące o ich urodzajności. Klasy bonitacyjne ustalone są oddzielnie dla gleb ornych i użytków zielonych. Dominującą klasą bonitacyjną w powiecie jest IV A, która w poszczególnych gminach zajmuje od 32 % do 40 % ogółu gruntów. Gleby klasy III stanowią 8 – 22 % ogółu gruntów (w tym III A 0,4 – 2,9 %). Na terenie powiatu nie notuje się klas I i II, które pod względem przydatności dla rolnictwa są najlepsze. Natomiast udział gleb najsłabszych (klas V, VI i VI z) waha się w granicach 19 – 28 % areалу.

Gleby klas I – III B są uznane jako gleby bardzo dobre oraz dobre i podlegają one bezwzględnej ochronie przed zmianą sposobu użytkowania (ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późn. zm.). Oprócz tego ochroną prawną objęte są gleby IV klas bonitacyjnych oraz gleby organiczne (murszowe i torfowe). Zgodnie z ww. ustawą przeznaczenie na cele nierolnicze i nieleśne gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas I - III, jeżeli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekracza 0,5 ha; wymaga zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a klas IV, jeżeli ich zwarty obszar przekracza 1 ha; oraz w przypadku gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas V i VI, wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz torfowisk i oczek wodnych, jeżeli ich zwarty obszar przekracza 1 ha; wymaga zgody wojewody wyrażonej po uzyskaniu opinii izby rolniczej.

Dosyć wysoki łączny udział gleb klas III notują gminy: Kamień Krajeński – 22 % i Sośno – 19 %. Natomiast najwięcej gleb kl. V i VI - najsłabszych i mało przydatnych rolniczo znajduje się w gminach: Więcbork – 28 % areálu i Sępólno Krajeńskie - 25,6 %.

W strukturze użytkowania gruntów na terenie powiatu sępoleńskiego użytki rolne zajmują 52,2 tys. ha (tj. 66 % ogólnej powierzchni powiatu), w tym na grunty orne przypada 86,6 % a na użytki zielone 12,8 % tej powierzchni (załącznik Nr 3)

Degradacja gleb

Termin degradacja oznacza deprecjację gruntu, tzn. zmniejszenie rolniczej lub leśnej wartości użytkowej gruntu, w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych, albo wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej itp. czynników. Wyróżnia się procesy degradacji fizycznej (erozja, rozpyływanie gleby), chemicznej (wymywanie składników, zakwaszenie, zanieczyszczenie metalami ciężkimi) oraz biologicznej (spadek zawartości substancji organicznej). Najważniejszymi źródłami przekształcenia i degradacji powierzchni ziemi i jednocześnie zasobów glebowych są: rolnictwo, budownictwo, eksploatacja kopalni, transport samochodowy, gospodarka odpadami, erozja gleby.

Grunty zdewastowane to grunty, które utraciły całkowicie wartości użytkowe, bez względu na przyczyny, które tę utratę spowodowały. Natomiast grunty zdegradowane to takie, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych albo na skutek zanieczyszczenia środowiska.

Przez rekultywację gruntów należy rozumieć nadawanie lub przywracanie zdegradowanym lub zdewastowanym gruntom ich wartości użytkowych przy pomocy odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, jak: właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych lub chemicznych gleby, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Na terenie powiatu w latach 2001-2003 przeznaczono 249,9 tys. zł na modernizację i budowę dróg dojazdowych do gruntów rolnych z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych.

Tabela Nr 4. Plan rzeczowo – finansowy w zakresie budowy i modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych w 2003r.

2003 rok Gmina	Asfalt		Tłuczeń		Suma km	Suma dotacji z FOGR w tys. zł
	Km	kwota dotacji	km	kwota dotacji		
Sępólno Krajeńskie Niechorz-Świdwie	1,25	37,5	-	-	1,25	37,5
Sośno Rogalin-Dębowiec	1,00	30,0	-	-	1,0	30,0
Więcbork Klarynowo-Borzyszkowo	1,10	33,0	-	-	1,1	33,0
Kamień Krajeński Obkas Osiedle-Obkas Wieś	-	-	2,6	48,6	2,6	48,6

Tabela Nr 5. Plan rzeczowo – finansowy w zakresie budowy i modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych w 2002 r.

2002 rok Gmina	Asfalt		Tłuczeń		Suma km	Suma dotacji z FOGR w tys. zł
	Km	kwota dotacji	km	kwota dotacji		
Sępólno Krajeńskie Niechorz-Świdwie	1,6	28,8	-	-	1,6	28,8
Sośno Rogalin-Dębowiec	0,5	15,0	-	-	0,5	15,0

Tabela Nr 6. Plan rzeczowo – finansowy w zakresie budowy i modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych w 2001 r.

2001 rok Gmina	Asfalt		Tłuczeń		Suma km	Suma dotacji z FOGR w tys. zł
	Km	kwota dotacji	km	kwota dotacji		
Sępólno Krajeńskie Sikorz-Komierowo-Niechorz	-	-	1,5	27	1,5	27
Sośno Rogalin-Dębowiec	1,00	30,0	-	-	1,0	30

Zagrożenie gleb przez erozję

Pod pojęciem erozji gleb rozumie się procesy niszczenia wierzchniej warstwy gleby przez wodę (erozja wodna) i wiatr (erozja wietrzna, eoliczna). Typ i nasilenie procesów erozyjnych zależą od wielu czynników, wśród których najistotniejszą rolę odgrywa rzeźba terenu, skład mechaniczny i strukturalny materiału glebowego, wielkość i rozkład opadów atmosferycznych oraz sposób użytkowania gruntów.

W powiecie sępoleńskim obszary najbardziej narażone na erozję wodną gleb (silną i intensywną) występują w strefach krawędziowych rzek: Sępoleńki i Kamionki.

Erozja eoliczna atakuje każdą odsłoniętą przesuszoną powierzchnię gleby, zwłaszcza rozwiniętą na podłożu piaszczystym. Obszary sandrowe z powodu grubszego materiału piaszczystego i płytszego zalegania wody gruntowej stwarzają mniejsze możliwości rozwoju erozji eolicznej. Większość tych obszarów pokrywa obecnie szata roślinna, która skutecznie hamuje procesy erozji gleby.

Erozja gleby powoduje zmniejszanie się jej wartości użytkowej. W związku z tym należy podejmować odpowiednie zabiegi w kierunku ochrony obszarów rolniczych przed jej ujemnymi skutkami. Jednym z zasadniczych, i podstawowych zabiegów, poza zabiegami agrotechnicznymi, jest fitomelioracja, tj. racjonalne zalesianie i zadrzewianie obszaru. Zgodnie z art. 151 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78, z późn. zm.) właściciel gruntów stanowiących użytki rolne oraz gruntów zrehabilitowanych na cele rolne obowiązany jest do przeciwdziałania degradacji gleb, w tym szczególnie erozji.

Generalnie erozja nie stanowi zagrożenia dla gleb naszego powiatu.

Zanieczyszczenie gleb

Zanieczyszczenie gleb stanowi dla nich poważne zagrożenie, prowadzące w konsekwencji do pomniejszenia aktywności biologicznej środowiska. Główne źródła zanieczyszczeń gleb stanowią: przemysł, rolnictwo, komunikacja i energetyka. Powiat sępoleński położony jest poza bezpośrednim sąsiedztwem dużych aglomeracji miejsko-przemysłowych, co eliminuje część zagrożeń komunalnych i przemysłowych generowanych przez te wielkie skupiska ludności i działalności gospodarczych.

Według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz. 1359), glebę lub ziemię uznaje się za zanieczyszczoną, gdy stężenie co najmniej jednej substancji przekracza wartość dopuszczalną z zastrzeżeniem ust. 4 tj., jeżeli przekroczenie wartości dopuszczalnej stężenia substancji w badanej glebie lub ziemi wynika z naturalnie wysokiej jej zawartości w środowisku, uważa się, że przekroczenie dopuszczalnej wartości stężeń w glebie lub ziemi nie nastąpiło.

Ocena zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi w powiecie sępoleńskim wykazuje, iż generalnie w zakresie większości związków (ołów, kadm, miedź, cynk) notuje się poziom zawartości odpowiadający „warunkom naturalnym”. Wyższy udział odpowiadający ”

zawartości podwyższonej” dotyczy zawartości ołowiu i kadmu w glebach gminy Więcbork. Podwyższona zawartość niklu wystąpiła w glebach gminy Sośno, natomiast w glebach gminy Kamień Krajeński zanotowano podwyższoną zawartość ołowiu.

3.4. Wody

Warunkiem rozwoju gospodarczego regionu są bogate zasoby czystych wód zarówno powierzchniowych jak i podziemnych. Stanowią one niezbędny czynnik do właściwego rozwoju zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego, warunkują rozwój gospodarki rolnej oraz umożliwiają poprawę jakości życia mieszkańców. Zasoby wodne w bardzo dużym stopniu decydują o konkurencyjności regionu, gwarantują ciągłość procesów przyrodniczych, decydują o walorach ekologicznych regionu i różnorodności biologicznej.

Efektywne gospodarowanie zasobami wodnymi, ich ochrona, poprawa jakości i retencjonowanie powinno służyć zachowaniu walorów przyrodniczych powiatu, a tym samym stworzyć nowe warunki do użytkowania rekreacyjnego i rolniczego predysponowanych do tego celu terenów.

3.4.1. Wody powierzchniowe

Przez teren powiatu biegnie dział wodny I - rzędu oddzielający dorzecza Wisły i Odry. W dorzeczu Odry położona jest gmina Więcbork, zachodnia część gminy Sośno oraz południowa (na południe od Sępoleńki), mniejsza część gminy Sępólno Krajeńskie. W dorzeczu Wisły leży gmina Kamień Krajeński, większa część gminy Sępólno Krajeńskie oraz wschodnia część gminy Sośno. Głównymi rzekami w dorzeczu Wisły są Kamionka i Sępoleńka, w dorzeczu Odry - Łobzonka i Orli.

Około 40 % powierzchni odwadnianych jest przez Łobzonkę (zwaną też Łobzonką); ogólna dł. rzeki 72 km, pow. dorzecza 986 km², stanowiącą zachodnią granicę powiatu w gminie Sępólno Krajeńskie i częściowo w gminie Więcbork, przy czym część powiatu należy do bezpośredniej zlewni tej rzeki, a część za pośrednictwem dopływu Łobzonki – Orli; całkowita dł. 58 km, pow. dorzecza 325 km². Północna część powiatu leży w zlewni Kamionki; dł. 61 km, pow. dorzecza 496 km², która w gminie Kamień Krajeński stanowi zachodnią granicę powiatu, natomiast środkowa (głównie w gminie Sępólno Krajeńskie) przez Sępoleńkę (zwaną też Sępolną); dł. ogólna 42 km, pow. dorzecza 196 km². Południowo wschodnia część gminy Sośno odwadniana jest przez mniejsze ciekі wpadające do rynny jezior Byszewskich.

Jakość wód powierzchniowych płynących

Do 2002 roku w granicach powiatu sępoleńskiego zbadano jakość 3 rzek: Kamionki, Orli i Sępoleńki o łącznej długości 148 km, z czego sklasyfikowano 124 km. Stan czystości monitorowanych rzek przedstawiał się następująco:

- brak odcinków rzecznych o I i II klasie czystości
- 42 km o III klasie czystości
- 82 km wód ponadnormatywnie zanieczyszczonych.

Stan czystości wód uzależniony jest od zanieczyszczeń punktowych i obszarowych oraz sposobu gospodarowania w poszczególnych zlewniach. Zanieczyszczenia punktowe dotyczą zaniedbań w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej – bezpośrednich zrzutów ścieków do wód. Zanieczyszczenia obszarowe powstają zwłaszcza w wyniku rolniczego wykorzystania terenu. Głównymi źródłami tego typu zanieczyszczeń są mineralne i organiczne nawozy stosowane do uprawy roślin. Związki biogenne w glebie pochodzą poza nawożeniem, z opadów atmosferycznych oraz naturalnych procesów rozkładu materii organicznej i wietrzenia skał macierzystych gleb. Wprowadzane do wód ładunki ze zlewni

rolniczych, przeważają niekiedy zanieczyszczenia trafiające wraz ze ściekami przemysłowymi lub bytowo-gospodarczymi. Istotne są także zanieczyszczenia zawarte w ściekach odprowadzanych z nieskanalizowanych osiedli wiejskich do najbliższych cieków. Dalszą poprawę jakości wód można będzie uzyskać poprzez inwestowanie w budowę wysokosprawnych, trzystopniowych oczyszczalni ścieków, modernizację istniejących starych obiektów oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej.

Tabela Nr 7. Jakość wód powierzchniowych płynących, wg WIOŚ

Nazwa cieku	Zlewnia	Kontrol. dł. cieku	Klasyfik. dł. cieku	Klasyfik. wód wg aktualnych danych			
				I	II	III	non
Kamionka	Brda	60	57	-	-	19	38
Orla	Łobzonka	46	36	-	-	23	13
Sępolenka	Brda	42	31	-	-	-	31

Jeziora

Powiat sępoleński należy do obszarów o relatywnie dużym wskaźniku jeziorności. W gminach Więcbork i Sępólno Krajeńskie jest ona oceniana na około 3 – 4 % powierzchni ogólnej gmin, w gminie Kamień Krajeński na około 2 - 3 %, a gmina Sośno lokowana jest w grupie gmin o jeziorności poniżej 1%.

Na obszarze powiatu znajduje się 52 jeziora o powierzchni ponad 1 ha. Rozmieszczenie jezior jest bardzo nierównomierne. Najwięcej znajduje się w gminie Więcbork (prawie połowa). Wszystkie jeziora zawdzięczają swoje powstanie epoce lodowcowej a powstały w wyniku erozyjnej działalności wód lodowcowych (jeziora rynnowe) bądź w dnach wytopisk polodowcowych (jeziora morenowe). Jeziora rynnowe charakteryzują się wydłużonym kształtem, stromymi brzegami, są głębokie z licznymi progami i przegłębieniami w dnie. Jeziora morenowe są płytkie o owalnym kształcie i mało urozmaiconej linii brzegowej. Zdecydowanie największym jeziorem na obszarze powiatu jest jezioro Więcborskie (218,29 ha). Poza tym 3 jeziora mają powierzchnię ponad 140 ha: Sępoleńskie (175,5 ha), Lutowskie (162,97 ha) i Mochel (157,13 ha) a łącznie 26 jezior o powierzchni ponad 20 ha.

Tabela Nr 8. Jeziora powiatu sępoleńskiego o powierzchni powyżej 20 ha.

L.p.	Nazwa	Gmina	Powierzchnia (ha)	Objętość (tys.m ³)	Głęb. max (m)
1.	Więcborskie	Więcbork	218,29	16206,2	18,5
2.	Mochel	Kamień	157,13	11886,0	12,8
3.	Sępoleńskie	Sępólno	175,50	7501,6	10,9
4.	Lutowskie	Sępólno	162,97	5492,3	12,1
5.	Juchacz	Sępólno	73,85	961,8	2,6
6.	Zakrzewskie	Więcbork	77,30	2574,9	7,5
7.	Czarmuńskie Duże	Więcbork	63,61	1642,6	6,0
8.	Runowskie Duże	Więcbork	55,96	1274,0	4,3
9.	Zamarte	Kamień	64,21	2915,9	10,4
10.	Rościmińskie	Więcbork	47,30	4462,0	23,6
11.	Niechorz	Sępólno	44,31	1919,8	12,3
12.	Niwskie	Kamień	49,54	2247,1	11,8
13.	Ostrowo	Więcbork	42,33	997,6	6,0
14.	Radzim	Kamień	33,65	490,6	2,9
15.	Dziedno	Sępólno	51,82	b.d.	b.d.

16.	Będgoskie	Więcbork	38,52	1771,2	9,5
17.	Koniczne	Więcbork	42,78	1582,6	11,5
18.	Śmiłowskie	Więcbork	27,99	1182,4	10,8
19.	Głębozec	Więcbork	31,62	b.d.	14,0
20.	Brzuchowo	Kamień	21,67	b.d.	b.d.
21.	Gardzinowo	Więcbork	23,69	462,0	10,4
22.	Jeleń	Więcbork	26,37	b.d.	b.d.
23.	Zaręba	Kamień	20,73	b.d.	b.d.
25.	Stryjowo	Wiecbork	170,73 *	11313,8	16,4
26.	Weśredniak	Więcbork	23,01	b.d.	b.d.

* tylko ok. 60 % powierzchni jeziora znajduje się na terenie powiatu sępoleńskiego.

Monitoring jezior

W ramach monitoringu jezior przeprowadzono do 2002 roku na terenie powiatu sępoleńskiego badania stanu czystości 6 jezior (Więcborskie, Sępoleńskie, Mochel, Lutowskie, Juchacz, Zamarte).

Klasyfikacja czystości jezior przedstawia się następująco:

- 2 w II klasie czystości (Juchacz, Lutowskie)
- 3 w III klasie czystości (Mochel, Zamarte, Więcborskie)
- 1 ocenione jako pozaklasowe (Sępoleńskie)

Powodem zanieczyszczenia wód jezior jest przede wszystkim powierzchniowy spływ zanieczyszczeń z otaczających je gruntów (szczególnie w zlewniach rolniczych), dopływ zanieczyszczeń z wodami cieków do nich wpływających, zrzut ścieków do mis jeziornych, nieuporządkowana, niekontrolowana gospodarka ściekowa na terenach przeznaczonych pod rekreację i zagospodarowanych „na dziko”, brak skanalizowania wsi i oczyszczalni przydomowych przy całkowitym zwodociągowaniu wsi.

Głównym czynnikiem mogącym zapobiegać degradacji jezior jest likwidacja źródeł zanieczyszczeń i zmiana sposobu zagospodarowania zlewni bezpośredniej, m.in. przez zagospodarowanie zboczny rynnny jezior znacznie zwiększające udział zadrzewień i zalesień.

Tabela Nr 9. Jakość wód powierzchniowych powiatu sępoleńskiego, wg WIOŚ

Nazwa jeziora	Powierzchnia (ha)	Klasa czystości	Kategoria podatności na degradację
Juchacz	73,85	II	-
Lutowskie	162,97	II	III
Mochel	157,13	III	III
Sępoleńskie	175,50	Poza klasą	III
Więcborskie	218,29	III	II
Zamarte	64,21	III	III

3.4.2. Wody podziemne

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na terenie powiatu sępoleńskiego oceniane są odpowiednio dla:

- utworów czwartorzędowych - 1853,67m³/h,
- utworów trzeciorzędowych - 271m³/h.

Na potrzeby zbiorowego zaopatrzenia mieszkańców powiatu w wodę oraz działalności gospodarczych korzysta się głównie z wód zalegających w utworach poziomu czwartorzędowego, a sporadycznie tylko z wód występujących w poziomach starszych, pobierając ich łącznie 346m³/dobę.

Łączna wielkość oszacowanych dyspozycyjnych zasobów wynosi ok. 7826,8 m³/dobę.

Wody podziemne z poziomu czwartorzędowego charakteryzują się zwiększoną zawartością żelaza i manganu. Ponadnormatywne ilości tych związków usuwa się w systemie odżelaziania zamkniętego do wartości odpowiadających normom.

Tabela Nr 10. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych powiatu sępoleńskiego

Gmina	Zasoby czwartorzędowe [m ³ /h]	Zasoby trzeciorzędowe [m ³ /h]
Więcbork	565,3	208
Kamień Krajeński	586	-
Sępólno Krajeńskie	654,37	-
Sośno	48	63
Razem	1853,67	271

Jakość wód podziemnych

Monitoring wód podziemnych jest kontrolno systemem oceny dynamiki antropogenicznych przemian wód wglębnych. Polega na prowadzeniu w wybranych, charakterystycznych punktach obserwacyjnych powtarzalnych pomiarów stanu zwierciadła wód podziemnych, badań ich jakości i interpretacji otrzymanych wyników. Jego celem jest wspomaganie działań zmierzających do likwidacji lub ograniczenia ujemnego wpływu czynników antropogenicznych na wody podziemne.

Monitoring zwykłych wód podziemnych realizowany jest w sieciach obserwacyjnych: krajowej, regionalnej i lokalnej.

Większość zasobów wód podziemnych powiatu sępoleńskiego nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, natomiast na cele konsumpcyjne po zastosowaniu prostych metod uzdatniania.

Badanie jakości zwykłych wód podziemnych w sieci krajowej w 2002 roku wykonano w 1 otworze obserwacyjnym znajdującym się w Sypniewie. Znajdują się tam wody powszechnie użytkowanego poziomu czwartorzędu. Ich jakość w tym punkcie sieci krajowej określono jako wody wysokiej jakości (I b). W porównaniu z rokiem 2001 nastąpiło polepszenie jakości wody w tym punkcie (III klasa).

Tabela Nr 11. Jakość zwykłych wód podziemnych – sieć krajowa w 2002 roku, wg WIOŚ

Nr otworu	Miejscowość	Gmina	Stratygrafia	Rodzaj wód	Klasa czystości w latach badań	
					2001	2002
700	Sypniewo	Więcbork	Wody czwartorzędowe	Wody gruntowe	III	III

Monitoring w sieci regionalnej ma za zadanie badanie jakości wód na obszarach i na poziomach wodonośnych, które mają znaczne ilości zasobów istotnych dla gospodarki powiatu, są przeeksploatowane, podlegają lub będą podlegać intensywnej antropopresji. Jakość wód podziemnych w sieci regionalnej w 2002 roku została zbadana w 2 otworach obserwacyjnych - w Sępólnie Krajeńskim i Wąwelnie. Jakości wody w tych punktach sieci regionalnej określono jako wody średniej jakości (II klasa).

Tabela Nr 12. Klasyfikacja jakości zwykłych wód podziemnych w 2002 roku – sieć regionalna, wg WIOŚ

Nr otworu	Miejscowość	Gmina	Stratygrafia	Klasa czystości w latach badań	
				2001	2002
7	Sępólno Kraj.	Sępólno	Wody czwartorzędowe	II	II
8	Wąwelno	Sośno	Wody czwartorzędowe	II	II

Zadaniem monitoringu lokalnego jest badanie wpływu potencjalnych ognisk zanieczyszczeń na jakość wód podziemnych. Monitoring lokalny tworzony jest wokół największych ognisk zanieczyszczeń takich jak: składowiska komunalne, stacje paliw, duże zakłady przemysłowe oraz wokół dużych ujęć wody w formie osłonowej. W 2002 roku na terenie powiatu przebadano jakość wód podziemnych w rejonie 3 składowisk komunalnych (Dalkowo, Włóscibórek, Kamień Krajeński). Wyniki badań wskazują że większość badanych składowisk komunalnych jest źródłem zanieczyszczenia wód podziemnych. Jakość wód wokół składowisk przedstawiała się następująco:

- wody średniej jakości - 1 obiekt (Włóscibórek – II klasa)
- wody o niskiej jakości - 2 obiekty (Dalkowo, Kamień Krajeński)

W porównaniu z rokiem 2001 można stwierdzić pogorszenie jakości wód w w/w. punktach pomiarowych.

Tabela Nr 13. Sieć lokalna składowiska odpadów 2002 rok, wg WIOŚ

Miejscowość	Gmina	Nr otworu	Klasa jakości	Wskaźniki sklasyfikowane w III klasie i poza nią
Dalkowo	Więcbork	P-1	III	Cd, NO ₂
		P-2	III	Cd
		P-3	III	CD
Włóscibórek	Sępólno Krajeńskie	P-1	III	NO ₃ , PO ₄
		P-2	II	PO ₄
Kamień Krajeński	Kamień Krajeński	P-4	III	NO ₃ , N _{org}

Dobra jakość wód najczęściej występuje w otworach obserwacyjnych, które zlokalizowane są poza zasięgiem oddziaływania obiektu oraz przy ograniczonej jego eksploatacji.

Większe zakłady przemysłowe posiadające na swoim terenie obiekty mogące stanowić ognisko zanieczyszczeń, zobowiązane są do prowadzenia monitoringu wokół ognisk zanieczyszczeń. Badania monitoringowe w rejonie zakładów przemysłowych wykazały w większości przypadków niską jakość wód. Monitoring lokalny tworzony jest również wokół ujęć wody w formie sieci osłonowej, której zadaniem jest stała kontrola jakości wód podziemnych dopływających do ujęć, w celu zapewnienia odpowiedniej jakości wody do picia.

3.5. Powietrze atmosferyczne

Oceny stanu zanieczyszczenia powietrza w powiecie sępoleńskim dokonano na podstawie pomiarów przeprowadzonych przy wykorzystaniu laboratorium mobilnego zlokalizowanego w centrum Sępólna Krajeńskiego. Badania prowadzone były w dwóch seriach pomiarowych, trwających łącznie 73 dni i obejmowały sezon zimowy i letni.

Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego na badanym obszarze, wyznaczają źródła emisji zorganizowanej, głównie kotłownie lokalne oraz emisji niezorganizowanej, przede wszystkim transport samochodowy i procesy spalania paliw w gospodarstwach domowych. Większość maksymalnych stężeń poszczególnych zanieczyszczeń odnotowano w zimowej sesji pomiarowej, jest to rzeczą zrozumiałą gdyż zimą ze wzmożoną mocą użytkowane są wszelkiego rodzaju kotłownie celem dostarczenia ciepła na potrzeby użytkowników mieszkań.

Pod względem zanieczyszczenia powietrza teren powiatu sępoleńskiego i zawierającego się w nim Krajeńskiego Parku Krajobrazowego okazał się jednym z najczystszych rejonów w województwie kujawsko-pomorskim. Obliczone stężenia średnio roczne dla całego cyklu pomiarowego w stosunku do obowiązujących norm kształtują się następująco:

- SO₂ - 6,5 %,
- NO₂ - 5,8 %,
- CO – 24,7 %,
- Benzen – 45,5 %,
- Pył zawieszony – 19,3 %,
- Pb – 6,5 %

Przy czym należy zaznaczyć, iż dla terenów wiejskich oraz terenów o mniejszym natężeniu ruchu zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego jest znacznie mniejsze od tego zbadanego przez laboratorium mobilne.

Tabela Nr 14. Emisja zanieczyszczeń z terenu powiatu oraz średnie stężenia zanieczyszczeń powietrza zmierzone w stacji mobilnej w 2001 roku, wg WIOŚ.

Emisja zanieczyszczeń z terenu powiatu sępoleńskiego	Norma	Emisja
Pyłowe ogółem (Mg/rok)		48
W tym - ze spalania paliw		38
- przemysłowych		10
Gazowe ogółem (Mg/rok)		137
W tym - ze spalania paliw		130
- przemysłowych		7
Zbadane średnie stężenie zanieczyszczeń powietrza:		
SO ₂ µg/m ³	150	9,7
NO ₂ µg/m ³	150	8,7
CO µg/m ³	5000	1234
Benzen µg/ m ³	10	4,6
Pył zawieszony µg/ m ³	125	24
O ₃ µg/m ³	110	43,2
CH ₄ µg/m ³	nie normowane	451
Pb (w pyle)	2	0,13

3.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

3.6.1. Lasy

Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej na podstawach ekologiczno-fizjograficznych teren powiatu sępoleńskiego położony jest w Krainie Wielkopolsko-Pomorskiej (III) w dzielnicy przyrodniczo-leśnej Pojezierza Krajeńskiego (III.2)

Tereny leśne na terenie powiatu sępoleńskiego zajmują powierzchnię 18.609 ha. Wskaźnik lesistości powiatu wynosi 23,5 % i należy do wyższych wśród powiatów ziemskich.

Struktura własnościowa lasów powiatu sępoleńskiego kształtuje się następująco:

- **lasy prywatne:** 1591,4 ha,
- **lasy państwowe:** Nadleśnictwo Lutówko – 8 454 ha
Nadleśnictwo Runowo – 8 564 ha
Nadleśnictwo Zamrzenica – 87,27 ha

W strukturze powierzchniowej siedlisk, na terenie powiatu największą powierzchnię (prawie 87 %) zajmują siedliska:

- lasu świeżego (27,9 %),
- boru mieszanego świeżego (25,75 %),
- lasu mieszanego świeżego (20,25 %)
- oraz boru świeżego (13,5 %).

Oprócz w/w. siedlisk w niewielkich ilościach występują też siedliska: olsów, olsów jesionowych, lasu wilgotnego, borów mieszanych bagiennych, itd.

Jednym z najważniejszych elementów ekosystemu leśnego są drzewostany, które decydują w głównej mierze o kierunku pozytywnych bądź negatywnych przemian. Przeprowadzona charakterystyka ważniejszych cech taksonomicznych tych drzewostanów oraz określenie stopnia zgodności ich składników do warunków siedliskowych pozwala podjąć próbę oceny drzewostanów pod kątem wymagań zrównoważonego rozwoju ekosystemów leśnych.

Podstawą do klasyfikacji drzewostanów jest ilość gatunków w składzie warstwy górnej drzew. Stosunkowo niewielki udział drzewostanów jednogatunkowych (31,7% pow. lasów) przy proporcjonalnie dużym udziale dwu-, trzy-, i czterogatunkowych stawia powiat na czołowym miejscu pod względem bogactwa gatunkowego w województwie. Drzewostany powiatu mimo dużego bogactwa gatunkowego w zdecydowanej większości nie wykazują zróżnicowania budowy pionowej. Drzewostany jednopiętrowe zajmują 95,9 %. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że drzewostany powiatu prawie wyłącznie pochodzą z odnowień sztucznych (94,5 %). Drzewostany pochodzące z samosiewu stanowią 4,02 % ogólnej powierzchni leśnej zalesionej. Tworzy je brzoza i sosna na siedliskach boru świeżego i boru mieszanego oraz brzoza, olcha, osika i grab na siedliskach lasów wilgotnych i świeżych. Drzewostany z panującym gatunkiem pochodzenia odroślowego to drzewostany olchowe. Niewielką powierzchnię zajmują także drzewostany z panującym gatunkiem obcym (dąb czerwony, dagleżja, grochodrzew, sosna smołowa i sosna wejmutka), chociaż gatunki te na terenie powiatu występują także w innych drzewostanach.

Najwyższą zasobność na 1 ha mają drzewostany dwugatunkowe - 259 m³/ha oraz drzewostany jednogatunkowe - 251m³/ha.

Formy degeneracji drzewostanów i ekosystemów leśnych

Na terenie powiatu stwierdzono następujące formy degeneracji zespołów leśnych:

- neofityzacja jest formą degradacji lasu wynikającą ze sztucznej uprawy lub samoistnego wnikania gatunków drzew i krzewów obcego pochodzenia do składu gatunkowego drzewostanów na danym terenie, problem ten występuje na niewielkiej powierzchni, którą szacuje się na 0,7 % ogółu powierzchni leśnych.

- pinetyzacja (borowacenie) wyróżnia się na siedliskach borów mieszanych, lasów mieszanych i lasów świeżych. Słaby i średni stopień pinetyzacji stwierdzono na 41 % powierzchni, zaś mocne borowacenie obejmuje zaledwie 1,98 % powierzchni leśnej zalesionej.

3.6.2. Gospodarka łowiecka

Zgodnie z ustawą z dnia 13 października 1995 r.- Prawo łowieckie, zwierzęta w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe stanowią własność Skarbu Państwa. Łowiectwo, jako element ochrony środowiska przyrodniczego, oznacza ochronę zwierząt łownych i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej.

Celami łowiectwa w Polsce, określonymi ustawą są:

- ochrona, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych,
- ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego na rzecz poprawy warunków bytowania zwierzyny,
- uzyskiwanie możliwie wysokiej kondycji osobniczej i jakościowej trofeów oraz właściwej liczebności populacji poszczególnych gatunków zwierzyny przy zachowaniu równowagi środowiska przyrodniczego,
- spełnienie potrzeb społecznych w zakresie uprawiania myśliwstwa, kultywowania tradycji oraz krzewienia etyki i kultury łowieckiej.

Podstawą racjonalnej gospodarki łowieckiej są plany hodowlane, sporządzane dla rejonów hodowlanych, które obejmują sąsiadujące ze sobą obwody łowieckie o podobnych warunkach przyrodniczych. Szczegółowe zasady gospodarki łowieckiej w rejonach na podstawie planów wieloletnich określa art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1995 r.- Prawo łowieckie.

Na obszarze każdego obwodu łowieckiego przeprowadzana jest inwentaryzacja zwierzyny i na jej podstawie, po określeniu przewidywanego przyrostu każdego gatunku, sporządza się skorelowany z planem wieloletnim roczny plan łowiecki. Koła łowieckie nie mogą przekroczyć przewidzianej w planie ilości zwierzyny do odstrzału oraz jej rodzaju, a jednocześnie niezrealizowanie zaplanowanego odstrzału w odniesieniu do niektórych gatunków zwierzyny naraża koła łowieckie na poważne sankcje finansowe.

W Polsce poluje się na ponad 30 gatunków zwierząt. Listę zwierząt łownych i okresy polowań na te zwierzęta określa minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa oraz po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody oraz Polskiego Związku Łowieckiego.

Teren powiatu sępoleńskiego w ramach Polskiego Związku Łowieckiego podlega Zarządowi Okręgu PZŁ w Bydgoszczy. Zarząd Okręgu zrzesza Koła łowieckie, które posiadają osobowość prawną.

Zasoby łowieckie powiatu

Zasoby przyrodnicze powiatu sępoleńskiego podzielone są na 13 obwodów łowieckich w tym 9 obwodów wydzierżawionych kołom łowieckim o łącznej powierzchni użytkowej 47172 ha, w tym 6688 ha gruntów leśnych. Na tych obwodach gospodaruje łącznie 7 kół łowieckich, w tym 4 z terenu powiatu sępoleńskiego i 3 zamiejscowe.

Obszar powiatu sępoleńskiego, bardzo zróżnicowany przyrodniczo, zasiedlony jest przez praktycznie większość gatunków zwierząt łownych. Do najważniejszych gatunków zwierząt, stanowiących podstawę gospodarki łowieckiej na terenie powiatu zaliczyć należy:

- zwierzynę gruba, bytującą przede wszystkim na terenach leśnych lub na pograniczu lasu i pól: jeleń, sarna oraz dzik;

- zwierzynę drobną, bytującą przede wszystkim na terenach polnych: zając, bażant i kuropatwa;

Ponadto w mniejszych ilościach występują: kuny, tchórze oraz w większej ilości lisy.

Liczebność głównych gatunków grubej zwierzyny łownej wg stanu na 15 marca 2003 roku na obszarze powiatu przedstawia się następująco:

- jeleń 179 sztuk
- sarna 1560 sztuk
- dziki 373 sztuki.

Liczebność głównych gatunków drobnej zwierzyny łownej wg stanu na 15 marca 2003 roku na obszarze powiatu przedstawia się następująco:

- zając 429 sztuk
- bażant 97 sztuk
- kuropatwa 235 sztuk.

3.6.3. Świat roślin i zwierząt

Szata roślinna i jej osobliwości

Szata roślinna powiatu sępoleńskiego jest stosunkowo młoda. Początków historii współczesnej szaty roślinnej opisywanego obszaru należy, bowiem szukać dopiero po ustąpieniu lodowca z tych terenów, czyli ok. 12 tys. lat temu. Przed okresem zlodowaceń panowała tu roślinność subtropikalna, która wyginęła pod koniec trzeciorzędu a ostatecznego wyniszczenia roślinności dokonał lodowiec.

Obecna szata roślinna powiatu rozwinęła się dopiero po ostatecznym wycofaniu się lodowca z tych terenów. Jest ona nie tylko wyrazem przestrzennej mozaiki fizyczno-geograficznych warunków siedliskowych, ale przede wszystkim wynikiem trwającej wiele wieków działalności ludzkiej, która przyczyniła się do rozprzestrzeniania się roślin związanych z nowo tworzonymi siedliskami np. gatunków synantropijnych (np. chwastów).

Na współczesną florę powiatu składa się wiele elementów geograficznych: arktyczny, borealny, środkowoeuropejski, atlantycki, pontyjski, południowosyberyjski i śródziemnomorski. Spośród wymienionych elementów najliczniejszą grupę stanowią gatunki elementu borealnego i środkowoeuropejskiego.

Spośród roślin borealnych wymienić można m. in. świerk pospolity, brzozę niską, turzycę strunową, fiołka błotnego. Reprezentantami elementu borealnego są również sosna zwyczajna, brzoza karłowata i omszona, niektóre gatunki wierzb, brzoza brodawkowata, jałowiec pospolity, borówka czernica, knieć błotna itp.

Element środkowoeuropejski reprezentują na omawianym terenie m. in. grab zwyczajny, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, olsza czarna, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, jesion wyniosły, buk zwyczajny, wiele krzewów i roślin zielnych jak np. leszczyna, zawilec gajowy, konwalia majowa, bluszcz pospolity itp.

Spośród zbiorowisk roślinnych najbardziej naturalny charakter zachowały zbiorowiska wodne i bagienne, w dalszej kolejności torfowiskowe i leśne, najmniej natomiast zbiorowiska łąkowo - pastwiskowe.

Na wartości przyrodnicze regionu wskazują osobliwości flory, jakimi są rośliny **rzadkie i zagrożone**. Występują tutaj gatunki znajdujące się na „Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce” jak również rośliny objęte ochroną gatunkową, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 września 2001r. w sprawie określenia listy gatunków roślin rodzimych dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów właściwych dla tych gatunków i odstępstw od tych zakazów. Na uwagę zasługują gatunki występujące na torfowiskach m. in. rosiczka długolistna, żurawina błotna, modrzewnica zwyczajna, borówka bagienna i bagno zwyczajne; rośliny wodne: grążel żółty i grzybień biały a także drzewa cis pospolity i jarząb brekinia.

Świat zwierząt

Pod względem faunistycznym teren powiatu jest dość zróżnicowany. Najwięcej gatunków zwierząt występuje w zbiorowiskach wodnych i leśnych. Woda jako jedyny biotop dla ichtiofauny jest równocześnie niezbędnym elementem w cyklu życiowym wszystkich płazów, jednego gada (zaskroniec zwyczajny) a także wielu gatunków ptaków i ssaków. Omawiany obszar charakteryzuje się dużą ilością jezior, w których występuje szereg gatunków ryb. Najbardziej urozmaiconymi ciekami pod względem ichtiologicznym są jeziora: Więcborskie, Zakrzewskie, Stryjewe, Runowskie, w których występuje m. in.: leszcz, karp, wzdręga, karaś, sandacz, szczupak, okoń, węgorz i wiele innych.

Ze środowiskami wodnymi związane są miejsca bytowania ptaków wód otwartych: łabędzi, perkozów, głowienki; występujących w strefie przybrzeżnej wód stojących: krzyżówki, bociana białego, brodziec oraz występujących w strefie brzegowej: sieweczki, czajki i bąka. Ponadto w strefie wód płynących występuje łabędź niemy oraz ptaki szuwarów i zarośli: żuraw, bocian czarny, sikory i słowik. Ze środowiskiem wodnym związanych jest wiele gatunków ssaków np. rzesorek rzeczny, nornik, wydra, bóbr.

W dolnych warstwach lasu żyje przede wszystkim większość gatunków łownych ssaków oraz zwierzęta prowadzące stały lub okresowy podziemny tryb życia w norach. W dnie lasu gnieździ się również słonka, bytują gady i płazy. Warstwa krzewów zbiorowisk leśnych to miejsce gniazdowania m. in. pokrzewki, dzierzby, makolągwy, rudzika i gila, a także występowania rzekotki drzewnej. Do fauny nadrzewnej zasiedlającej dziuple należą ssaki: kuna, wiewiórka, popielice i nietoperze; ptaki: sowy, dzięcioły, muchołówki, kowaliki i pełzacz. Korony drzew zasiedlają ptaki: jastrząb, czapla siwa, myszołów, gołąb grzywacz, kukułka, dzierzby, pierwiosnki i zaganiacze.

Do fauny brzeżnej lasów zalicza się m.in. ssaki: kreta, jeża, zając, królika, borsuka, lisa, tchórza, dzika, sarnę; ptaki: gołębia grzywacza, krogulca, kobuza, pójdzkę, wilgę, kruka, sikorę bogatkę, drozda i pokrzewki.

Doskonałym biotopem dla ssaków: nietoperzy, zając, wiewiórki, lisa, tchórza, bobra, ryjówek, karczownika ziemno-wodnego; ptaków: turkawek, sikor, pokrzewek, paszkota, kwiczoła; gadów: jaszczurki żyworodki, zaskronca oraz żmij są zadrzewienia dolin rzek i jezior.

Z zadrzewieniami osiedlowymi związane są m.in. ssaki: nietoperze, wiewiórka, kuna domowa, łasica; ptaki: bocian biały, sierpówka, sójka, sroka, kawka, gawron, sikory, szpak, mazurek, dzwonec; płazy: ropuchy i traszki.

Fauna kręgowców łąk i pól obejmuje ssaki: kreta, damiówki, nomiki i myszy; ptaki: kuropatwę, skowronka, mazurka, trznadla, pliszki; płazy: ropuchy, grzebiuszkę ziemną, rzekotkę drzewną, żabę jeziorkową i trawną oraz traszkę zwyczajną.

Spośród fauny bezkręgowców występuje np. pijawka, szczeżuja; spośród ślimaków: błotniarka, ślimak winniczek i inne. Występujący rak rzeczny jest wskaźnikiem czystości wód.

Najliczniejszą gromadą wśród bezkręgowców są owady, wśród których na wyróżnienie zasługują biedronki i mrówki mające duże znaczenie w ochronie lasu (odżywiają się; gąsienicami szkodliwych motyli), pszczoły i trzmiele ze względu na ich udział w zapyłaniu roślin. Do groźnych szkodników lasu należą niektóre motyle - brudnica mniszka, barczatka sosnowka, strzygonia choinówka i zwójki oraz chrząszcze: chrabąszcz majowy, guniak czerwcyk, przyplaszczek granatek i cetyńce.

Gatunkami łownymi uznanymi polskim prawem łowieckim występującymi na terenie powiatu są: łoś, jelen szlachetny, daniel, sama, dzik, lis, jenot, borsuk, kuna leśna i domowa, norka amerykańska, tchórz zwyczajny, piżmak, zając szarak, dziki królik, bażant, kuropatwa,

czapla siwa, gęś gęgawa i zbożowa, krzyżówka, cyraneczka, głowienka, czemica, gołąb grzywacz i łyska.

Mając na uwadze dość dużą różnorodność gatunków zwierząt występujących na terenie powiatu oraz ich pozytywną i niezbędną rolę, jaką odgrywają w funkcjonowaniu przyrody ważne jest prowadzenie ciągłych obserwacji mających na celu określenie kierunku przemian fauny oraz wypracowanie jak najskuteczniejszych metod jej ochrony.

Szczególnie ważne jest zachowanie siedlisk bytowania zwierząt.

3.6.4. Prawna ochrona przyrody i krajobrazu

Podstawy prawne ochrony obszarów i obiektów cennych ze względów przyrodniczych i krajobrazowych określa ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 99 z 2001 r., poz. 1079 z późn. zm.). Zgodnie z ustawą – ochrona przyrody oznacza zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników, w szczególności: dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych, siedlisk gatunkowo chronionych roślin lub zwierząt, przyrody nieożywionej, krajobrazu oraz zieleni.

Celami ochrony przyrody są przede wszystkim: utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej i dziedzictwa geologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin lub zwierząt wraz z ich siedliskami, a także utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu siedlisk przyrodniczych oraz innych zasobów i składników przyrody. Cele te realizowane są poprzez obejmowanie zasobów przyrody i jej składników szczególnymi formami ochrony, takimi jak:

- parki narodowe,
- rezerwaty przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- ochrona gatunkowa roślin i zwierząt,
- indywidualna ochrona w drodze uznania za pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Obszary i obiekty chronione

Powiat sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem powierzchni chronionych oraz występowaniem kilku form ochrony przyrody. Łącznie powierzchnie chronione zajmują 52,2 tys. ha, co stanowi 66 % powierzchni ogólnej i wskaźnik ten jest zdecydowanie najwyższy wśród powiatów ziemskich.

Najwyższą pod względem prawnym, występującą formą ochrony na terenie powiatu są **rezerwaty przyrody**. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, za rezerwat przyrody uznaje się obszar obejmujący zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych. Na terenie powiatu znajduje się 5 rezerwatów przyrody:

- **„Gaj Krajeński”** (w gminie Sępólno Krajeńskie) - utworzony w 1965 r. w celu ochrony drzewostanu bukowego na siedlisku grądowym oraz runa leśnego (unikatowego na równinach), o pow. 10,27 ha;
- **„Lutowo”** (w gminie Sępólno Krajeńskie) – utworzony w 1955 r. w celu ochrony fragmentu boru bagiennego, o pow. 19,39 ha;
- **„Wąwelnio”** (w gminie Sośno) – utworzony w 1958 r. w celu ochrony lasu liściastego z wiekowymi okazami dębu, jesionu, buku i stanowiskiem brekini, o pow. 4,72 ha;
- **„Buczyna”** (w gminie Sępólno Krajeńskie) - utworzony w 2000 r. w celu ochrony drzewostanu bukowego, o pow. 20,01 ha

- **„Deby Krajeńskie”** (w gminie Sępólno Krajeńskie) – utworzony w 2000 r. w celu ochrony lasu grądowego z drzewostanem dębowo - bukowym, o pow. 45,83 ha.

Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. W odróżnieniu od rezerwatów przyrody, parki krajobrazowe nie są obszarami wyłączonymi z działalności gospodarczej. Na terenie powiatu znajduje się jeden park krajobrazowy.

Krajeński Park Krajobrazowy został utworzony z inicjatywy lokalnej społeczności, na mocy Rozporządzenia Nr 24/98 Wojewody Bydgoskiego dnia 17 sierpnia 1998 roku (załącznik Nr 4). Jego teren obejmuje gminy:

- Więcbork (22.080 ha),
- Sępólno Krajeńskie (18.893 ha),
- Kamień Krajeński (9.682 ha),
- Mrocza (3.286 ha) ,
- oraz częściowo Sośno (454 ha).

Zajmuje powierzchnię 54.395 ha (51.109 ha na terenie powiatu sępoleńskiego) terenu typowo rolniczego, urozmaiconego lasami, pagórkami i jeziorami. Większość miejscowości na terenie Parku jest wyłączonych z jego granic i obowiązują tu zasady ochrony ustalone dla obszarów chronionego krajobrazu. Na obszarze Parku obowiązują następujące zakazy:

- budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instalacji w odległości mniejszej niż 100 m od linii brzegowych, jezior oraz rzek, z wyłączeniem przypadków gdy w strefie 100 m od linii brzegowej przebiega droga udostępniona dla ruchu pojazdów,
- budowy obiektów oraz instalowania urządzeń powodujących zanieczyszczenie wody, powietrza i gleby, stanowiących źródło nadmiernego hałasu lub naruszających walory estetyczne krajobrazu,
- budowy dróg linii energetycznych, telekomunikacyjnych, ciągów ciepłowniczych, gazowych bez uwzględnienia wymagań ochrony krajobrazu,
- utrudniania swobodnego przejścia wzdłuż brzegów jezior i rzek,
- wprowadzania zmian stosunków wodnych niekorzystnych dla ekosystemów objętych ochroną oraz zabudowy technicznej rzek, potoków i źródeł,
- lokalizowania wysypisk śmieci i odpadów z wyjątkiem niezbędnych dla potrzeb miejscowej ludności,
- eksploatacji surowców mineralnych z wyjątkiem potrzebnych dla zaspokojenia potrzeb lokalnych,
- dokonywania prac ziemnych naruszających w sposób trwały rzeźbę terenu i prowadzenia czynności powodujących wzmożenie procesów erozyjnych,
- niszczenia pozostałości naturalnych ekosystemów w tym: torfowisk, trzcinowisk, zadrzewień, zakrzaczeń śródpolnych, śródłukowych i przydrożnych,
- używania w celach turystycznych i sportowych pojazdów z silnikami spalinowymi poza drogami udostępnionymi,
- dojeżdżania do brzegów jezior i rzek na odległość mniejszą niż 20 m, pojazdami silnikowymi oraz innymi, stwarzającymi zagrożenie dla środowiska; zakaz nie dotyczy właścicieli, zarządców i posiadaczy terenów przylegających do jezior i rzek oraz służb kontrolnych w czasie wykonywania czynności służbowych (służby kontrolne to: Policja Państwowa, WIOŚ, Państwowa Straż Rybacka, Inspektorzy Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego, Wojewódzki Konserwator Przyrody, Służby Parków Krajobrazowych),

- poruszania się łodziami o napędzie motorowym po jeziorach i rzekach w celach turystycznych i sportowych za wyjątkiem akwenów do tego celu wyznaczonych,
- biwakowania poza miejscami wyznaczonymi,
- zakłócania ciszy,
- poruszania się pojazdami o napędzie motorowym po zamrzniętych akwenach.

Krajeński Park Krajobrazowy utworzono w celu zachowania unikalnego środowiska przyrodniczego oraz swoistych cech krajobrazu. Bogactwo form rzeźby tego terenu związane jest ze zlodowaceniem bałtyckim. Występują tu liczne dobrze zachowane formy morfologiczne: ozy, drumliny, kemy, wzgórza morenowe i rynny jeziorne.

Tereny leśne Parku to duże zróżnicowanie roślinności. Obszary sandrowe porastają głównie bory sosnowe, w wilgotnych obniżeniach występują torfowiska pochodzenia wytopiskowego. Zasygnalizować należy występowanie tu rosiczek, borówki bagiennej, modrzewnicy zwyczajnej, bagna zwyczajnego, turzycy bagiennej i żurawiny błotnej. Odrębną i ciekawą grupą są porosty.

Na morenach występują lasy mieszane z dominacją grądów. Gliniaste obszary moreny dennej i wzniesienia moreny czołowej porastają lasy bukowe oraz dębowo - grabowe z jaworem, lipą drobnolistną i klonem zwyczajnym.

W lasach krajeńskich licznie występuje zwierzyna łowna. Z gatunków chronionych do najciekawszych należą: bociany czarne, żurawie, czaple, łabędzie, orlik krzykliwy, rybołów i bieliki.

Z ssaków chronionych mocno rozprzestrzeniła się wydra. Ostatnio częstym widokiem są też ślady działalności bobrów. Na terenach podmokłych można spotkać liczne gatunki gadów i płazów. Rzeki i jeziora obfitują w różne gatunki ryb.

Krajeński Park Krajobrazowy prowadzi działalność edukacyjną w „Terenowym Ośrodku Edukacji Ekologicznej” w Lutówku Młyn oraz w „Salce Edukacyjnej” położonej w Runowie przy szkółce leśnej.

Obszary chronionego krajobrazu są to wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów, których zagospodarowanie powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Pełnią one rolę płatów i korytarzy ekologicznych, łączących cenniejsze przyrodniczo obiekty w jeden spójny system ekologiczny. Na terenie powiatu sępoleńskiego wyznaczono 4 obszary chronionego krajobrazu. Są to :

- Rynny Jezior Byszewskich (1800 ha),
- Dolina rzeki Kamionki (1000 ha),
- Ozy Wielowickie (815 ha)
- Dolina rzeki Sępoleńki (650 ha).

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno - pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie. Na obszarze powiatu sępoleńskiego znajduje się 79 pomników przyrody. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowią pojedyncze drzewa (36) i skupienia drzew (36). Poza tym znajduje się 5 alei przydrożnych i 2 głazy narzutowe (załącznik Nr 5).

Ochroną jako **użytki ekologiczne** obejmuje się zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowisk i ich zasobów genowych. Należą do nich: torfowiska, bagna, nieużytkowane łąki i sady, drobne

zbiorniki śródpolne i śródleśne, kępy drzew i krzewów, skarpy, jary i wąwozy, trzcinowiska itp. Na terenie powiatu znajduje się 278 użytków ekologicznych, zajmujących powierzchnię 803,47 ha.

Tabela Nr 15. Pomniki przyrody i użytki ekologiczne powiatu sępoleńskiego.

Gmina	Formy ochrony przyrody				
	Aleje	Grupy drzew	Głazy narzutowe	Pojedyncze drzewa	Użytki ekologiczne
Sępólno Krajeńskie	1	17	1	21	160 szt. 429,76 ha
Więcbork	2	5	1	5	46 szt. 228,66 ha
Kamień Krajeński	2	3	-	3	56 szt. 101,48 ha
Sośno	-	11	-	7	16 szt. 43,57 ha
Ogółem	5	36	2	36	278 szt. 803,47 ha

Zespół przyrodniczo - krajobrazowy wyznacza się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych. Na terenie gmin: Więcbork i Sępólno Krajeńskie znajduje się jeden zespół przyrodniczo –krajobrazowy: **Torfowisko Messy**. Zespół ten utworzony został w 1997 roku i zajmuje powierzchnię 634,45 ha.

4. ŹRÓDŁA ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Przedstawione wyżej zasoby i walory środowiska przyrodniczego w powiecie sępoleńskim ulegają licznym zagrożeniom. Poniżej przedstawiono informację o najistotniejszych zagrożeniach, starając się wskazać na związki przyczynowo - skutkowe zachodzące pomiędzy oddziaływaniem człowieka na środowisko, jakością poszczególnych komponentów środowiska i podejmowanych działań naprawczych lub zaradczych.

4.1. Hałas

Hałas jest nieodłącznym efektem rozwoju cywilizacji. Jest to każdy dźwięk, który w danych warunkach jest określany jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający, niezależnie od jego parametrów fizycznych. Staje się on ważnym zagrożeniem ze względu na szczególny wpływ na jakość życia ludzkiego, powodując określone skutki zdrowotne (ubytki słuchu, zaburzenia psychofizyczne) i ekonomiczne (spadek wydajności pracy, wydatki na osłony przeciwhałasowe).

Ze względu na środowisko występowania hałasu rozróżniamy następujące grupy:

- hałas w pomieszczeniach mieszkalnych, użyteczności publicznej i na terenach wypoczynkowych (komunalny),
- hałas w przemyśle (przemysłowy),
- hałas od środków transportu (komunikacyjny).

Największymi i bardzo uciążliwymi źródłami zagrożenia hałasem są: ruch kołowy i nieodpowiednia lokalizacja zakładów przemysłowych. Ocenia się, że liczba mieszkańców w Polsce zagrożona hałasem drogowym wynosi ponad 9 mln. Na poziom hałasu komunikacyjnego mają wpływ czynniki związane z warunkami ruchu, parametrami drogi, rodzajem pojazdów (pojazdy drogowe, kolejowe, lotnicze i wodne).

Wyniki prowadzonych przez Inspekcję Ochrony Środowiska pomiarów hałasu w ramach tzw. monitoringu szczególnych uciążliwości akustycznych wzdłuż dróg krajowych wykazały, że we wszystkich punktach pomiarowych przekroczony został dopuszczalny poziom dźwięku dla poszczególnych typów terenu.

Hałas komunikacyjny mierzony w Sępólnie Krajeńskim przy najruchliwszej w powiecie sępoleńskim drodze krajowej Nr 25 należy uznać za ponadnormatywny i kwalifikujący klimat akustyczny miasta jako uciążliwy dla mieszkańców (norma – 60 dB, odnotowano – 67,5 dB). Dodatkową uciążliwość stanowi ciągłość jego występowania zarówno w ciągu dnia, jak i w nocy (załącznik Nr 6).

Zagrożenie środowiska hałasem drogowym znacznie wzrasta, co spowodowane jest przede wszystkim wzrostem liczby pojazdów, a w nim udziału pojazdów ciężkich. Ze względu na brak środków finansowych nie są budowane obwodnice miast, nie buduje się też ekranów akustycznych – szczególnie przy miejscach chronionych akustycznie (szkoły, domy mieszkalne).

W powiecie nie występują uciążliwości akustyczne od kolei, nie ma też hałasu lotniczego i motorowego. Na akwenach wodnych obowiązuje zakaz używania sprzętu motorowodnego (poza ratownictwem wodnym).

4.2. Promieniowanie elektromagnetyczne

Promieniowanie elektromagnetyczne jest stosunkowo nowym zanieczyszczeniem środowiska. Postępy w technice, w celu uzyskiwania sprawniejszych połączeń sieciowych, spowodowały, że w ostatnich latach coraz częściej budowane są stacje bazowe telefonii komórkowych oraz przekaźniki radiowe. Urządzenia nadawcze i ich systemy antenowe, wytwarzają i wypromieniowują do otoczenia energię elektromagnetyczną, która pomimo braku możliwości jonizacji cząsteczek, może wywołać we wszystkich ciałach materialnych, a więc i organizmach ludzkich prądy elektryczne, dodatkowe w stosunku do prądów występujących w sposób naturalny w ciele człowieka. Prądy dodatkowe powstające w organizmie ludzkim, których wartość zależy od poziomu oddziaływującego pola oraz jego częstotliwości, mogą powodować przy długotrwałym oddziaływaniu pól elektromagnetycznych o zbyt dużych poziomach zakłócenia w funkcjonowaniu organizmu, w tym zakłócenia w pracy układu nerwowego oraz układu krążenia. Zakłócenia te mogą prowadzić do bezpośrednich dolegliwości związanych z pracą ww. układów bądź do zmniejszenia odporności organizmu przyczyniając się do większej jego podatności na różnego rodzaju choroby.

Z powyższych względów konieczna jest ochrona człowieka przed polami elektromagnetycznymi. W przypadku stacji nadawczych polega to głównie na takim usytuowaniu anten nadawczych stacji, aby dla danych parametrów nadawania, pola docierające do miejsc przebywania człowieka, były w pełni bezpieczne dla stanu jego zdrowia.

W zakresie ochrony ludzi i środowiska przed polami elektromagnetycznymi, obowiązuje Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dn. 11 sierpnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska (Dz. U. nr 107 z 1998 r., poz. 676).

Zgodnie z powyższym rozporządzeniem, w otoczeniu źródeł pól elektromagnetycznych określa się dopuszczalne poziomy promieniowania niejonizującego, w postaci wartości granicznych wielkości fizycznych, które nie powinny być przekroczone w miejscach dostępnych dla ludzi.

Zgodnie z *Oceną oddziaływań na środowisko* stacje bazowe telefonii komórkowej PLUS GSM w Więcborku i Lutowie będą spełniać wymagania określone w w/w rozporządzeniu i nie będą uciążliwe dla środowiska i ludności.

W przypadku stacji bazowych telefonii komórkowej pola elektromagnetyczne są wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi.

Źródłem pól elektromagnetycznych są także linie energetyczne i urządzenia elektroenergetyczne. Przez teren powiatu przebiega linia energetyczna wysokich napięć 110 kVz Chojnic do Paterka (k. Nakła), na której w Sępólnie i Więcborku zlokalizowano stacje transformatorowe. Od stacji w Sępólnie biegnie linia 110 kV w kierunku Koronowa i Bydgoszczy.

Wokół źródeł pól elektromagnetycznych tworzone są w razie potrzeby obszary ograniczonego użytkowania. Na terenie powiatu sępoleńskiego do tej pory nie wystąpiła potrzeba tworzenia takich obszarów.

4.3. Transport

Transport stanowi poważne źródło zanieczyszczenia środowiska. Wraz z gwałtownym rozwojem transportu drogowego w ostatnich latach pojawiły się nowe zagrożenia środowiska. W ostatnich latach prawie dwukrotnie wzrosła liczba prywatnych samochodów. Związany z tym niedostateczny rozwój sieci dróg i autostrad powoduje zatory, korki uliczne oraz zwiększenie emisji zanieczyszczeń i hałasu do środowiska. Hałas związany z ruchem samochodowym i spaliny stanowią poważne zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi.

Transport jest więc zagrożeniem środowiska. Zlikwidowanie uciążliwości związanych z transportem jest dosyć trudne i wymaga likwidacji zanieczyszczeń u źródła. Należałoby więc dokonać m. in. zmian technologicznych, w tym zmianę stosowanych paliw i silników a także wprowadzanie ruchu uspokojonego, rezygnowanie z przejazdów niekoniecznych. Niezbędne są też działania na rzecz ograniczenia emisji tlenku węgla, azotu, węglowodorów i ołowiu.

Przez teren powiatu biegnie droga krajowa nr 25, która w założeniu ma pełnić rolę głównego szlaku komunikacyjnego łączącego Polskę centralną i południowo-wschodnią ze środkowym Wybrzeżem. Ponadto przez teren powiatu biegną 3 drogi wojewódzkie, zapewniające dostęp do sąsiednich ośrodków powiatowych oraz do dróg krajowych. Ten system dróg uzupełniają drogi powiatowe i gminne.

Powyższe zagrożenia mogą stopniowo znacznie pogarszać jakość życia mieszkańców.

4.4. Odpady

Szkodliwość lub uciążliwość odpadów na środowisko, a przede wszystkim dla człowieka, rozpoczyna się już w momencie ich powstawania i nasila się równoległe z powiększaniem ich masy. Jest to problem złożony, przede wszystkim z uwagi na różnorodność występujących procesów technologicznych produkcji, decydujących o ilości, rodzaju i właściwościach odpadów. Różny jest zatem stopień ich szkodliwości i uciążliwości w odniesieniu do poszczególnych elementów środowiska, takich jak powietrze, woda czy gleba.

Według danych przekazanych przez Zarządców składowisk zlokalizowanych na terenie naszego powiatu, w 2002 roku powstało 7210,10 Mg odpadów komunalnych.

Powstające na terenie powiatu sępoleńskiego odpady inne niż niebezpieczne zgodnie z obowiązującym katalogiem odpadów (Dz. U. Nr 112 poz. 1206 z 2001 r.) sklasyfikowane zostały w następujących grupach:

- 02 odpady z rolnictwa, sadownictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności,
- 03 odpady z przetwórstwa drewna oraz płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury,
- 10 odpady z procesów termicznych,
- 12 odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali i tworzyw sztucznych,
- 15 odpady opakowaniowe, sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach,
- 16 odpady nieujęte w innych grupach,
- 17 odpady z budowy, remontów, demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej,
- 19 odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych,
- 20 odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie.

Odpady komunalne deponowane są na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (zwane dawniej komunalnymi) zlokalizowanych w miejscowościach Dalkowo, Włocibórek, Skoraczewo i Kamień Krajeński.

Tabela Nr 16. Składowiska odpadów.

Lp	Miejsce lokalizacji	Gmina	Poj. składowiska [m ³]	Przychód w 2002r. [Mg]	Ilość nagromadzonych odpadów [Mg]	% wypełnienia
1.	Kamień Kraj.	Kamień Kraj.	247.500	1353	16052,63	19
2.	Włocibórek	Sępólno Kraj.	60.050	3856,10	25801,1	23
3.	Skoraczewo	Sośno	11.000	146	1311	43
4.	Dalkowo	Więcbork	28.350	1855	6770	43

Odpady niebezpieczne, które powstają w sektorze przemysłowym, na terenie powiatu, zgodnie z wydanymi przez Starostę Sępoleńskiego decyzjami na wytwarzanie odpadów oraz decyzjami zatwierdzającymi program gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierają się w grupach:

- 08 odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania powłok ochronnych, kitu, klejów, szczeliw i farb drukarskich – w ilości 5,52 Mg/rok,
- 09 odpady z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych – 1,1 Mg/rok,
- 13 oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw – 4,77 Mg/rok + 4 firmy które, otrzymały decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi powstającymi w wyniku świadczenia usług serwisowo-konserwacyjnych na rzecz stacji paliw zlokalizowanych na terenie powiatu,
- 15 odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach – 2,2 Mg/rok,
- 16 odpady nieujęte w innych grupach tj. (01 - zużyte lub nie nadające się do użytku pojazdy, odpady z demontażu, przeglądu i konserwacji pojazdów, 02 - odpady

- urządzeń elektrycznych i elektronicznych, 06 - baterie i akumulatory, 07 - odpady z czyszczenia zbiorników magazynowych, cystern transportowych i beczek, 08 - zużyte katalizatory) – 1,76 Mg/rok,
- 17 odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej – decyzję zatwierdzającą program gospodarki odpadami niebezpiecznymi otrzymało 5 firm, które świadczyć będą usługi na rzecz właścicieli budynków w zakresie zdejmowania pokryć dachowych zawierających azbest.
 - 18 odpady medyczne i weterynaryjne – 13,26 Mg/rok.

Zakłady wytwarzające odpady niebezpieczne zobowiązane są do przekazania tych odpadów firmom upoważnionym, posiadającym stosowne zezwolenia w zakresie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi.

Omawiając zagrożenia jakie stwarzają odpady dla środowiska i zdrowia ludzi należy wspomnieć o 2 nieczynnych składowiskach odpadów niebezpiecznych (tzw. mogilnikach), które zlokalizowane są na terenie gminy Kamień Kraj., w miejscowości Dąbrówka i Płocicz na gruntach będących własnością Agencji Nieruchomości Rolnych. Szacuje się, że ilość zgromadzonych w mogilnikach przeterminowanych środków ochrony roślin jest następująca: Dąbrówka – 3 Mg, Płocicz – 12 Mg.

4.5. Zagrożenia wód

4.5.1. Zagrożenia wód powierzchniowych

Jakość wód powierzchniowych uzależniona jest od uwarunkowań naturalnych takich jak: warunki hydrograficzne, klimatyczne, zdolności wód do samooczyszczania się oraz presji antropogenicznych. Obniżenie jakości wód powierzchniowych spowodowane jest poprzez: spływy powierzchniowe z terenów rolniczych, ścieki komunalne i przemysłowe odprowadzane do wód powierzchniowych a także dzikie składowiska odpadów.

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych następuje wskutek zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z działalności rolniczej (spływ ze zlewków drobnych cząstek organicznych i mineralnych, wymywanie chemicznych środków ochrony roślin i nawozów z pól uprawnych) prowadzących do nadmiernego wzbogacania wód w substancje biogenne.

Do zanieczyszczenia wód powierzchniowych przyczyniają się również ścieki gromadzone w zbiornikach bezodpływowych, a następnie wywożone na pola, do lasów lub cieków wodnych, jezior zamiast do punktów zlewnych oczyszczalni ścieków.

Problemem większości gmin powiatu sępoleńskiego jest przede wszystkim zbyt krótka sieć kanalizacyjna odprowadzająca nieczystości płynne a także brak kanalizacji na terenach wiejskich jak również niska świadomość ekologiczna niektórych mieszkańców, którzy wylewają ścieki m.in. na pola.

4.5.2. Zagrożenia wód podziemnych

Zanieczyszczenie wód podziemnych głównie zależy od głębokości ich zalegania, izolacji poziomu wodonośnego od powierzchni terenu a także lokalizacji potencjalnych źródeł zanieczyszczeń. Najbardziej zagrożone są wody czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Jest to spowodowane dobrymi właściwościami filtracyjnymi skał słabo izolujących ten poziom wodonośny stwarzając warunki do migracji zanieczyszczeń z powierzchni terenu.

Największym zagrożeniem dla wód podziemnych w powiecie może być rolnictwo. Główną przyczyną zanieczyszczenia wód jest niewłaściwe składowanie obornika oraz magazynowanie gnojowicy i gnojówki. Bardzo często przyzmy zlokalizowane są na przepuszczalnym podłożu, którego odcieki dostają się do wód gruntowych. Duży wpływ na zanieczyszczenie mają środki chemizacyjne stosowane niezgodnie z przepisami a także

tradycyjne pozbywanie się ścieków tzn. rozsączkowanie nie oczyszczonych ścieków w gruncie bądź świadome zakładanie nieuszczelnionych szamb. Zagrożeniem dla wód podziemnych mogą być również źle zabezpieczone składowiska odpadów.

Zanieczyszczenie wód podziemnych może mieć charakter nieodwracalny, w związku z tym ich ochrona ma charakter priorytetowy.

5. INFRASTRUKTURA OCHRONY ŚRODOWISKA

5.1. Wodociągi i ujęcia wody

Główne źródło zaopatrzenia regionu w wodę do celów komunalnych i na potrzeby przemysłu stanowią ujęcia wód podziemnych. Eksploatowane są głównie wody podziemne z utworów czwartorzędowych oraz sporadycznie z utworów trzeciorzędowych. Utrudnieniem w poborze wody ze wspomnianych utworów jest możliwość niekiedy bardzo łatwego zanieczyszczenia. W zdecydowanej większości ujęć, wody z utworów czwartorzędowych muszą być uzdatniane z uwagi na zwiększoną zawartość związków żelaza i manganu.

Na terenie powiatu sępoleńskiego rozdzielcza sieć wodociągowa liczy 338,6 km przy jednoczesnym funkcjonowaniu 4269 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych.

Zużycie wody na potrzeby przemysłu w 2002 r. wyniosło 69000m³ (0,08 % zużycia wody na potrzeby przemysłu w województwie kujawsko - pomorskim).

W 2002 r. zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wyniosło 1.037,241m³ co w przeliczeniu na jednego mieszkańca dało 25,38 m³. Jest to jeden z niższych wskaźników wśród powiatów ziemskich województwa kujawsko-pomorskiego (średnia dla województwa wynosi 35,5 m³ wody na 1 osobę). Zużycie wody w gospodarstwach domowych, pomimo sukcesywnej rozbudowy, sieci wodociągowych i podłączania coraz większej liczby odbiorców sukcesywnie maleje. Jest to związane z oszczędzaniem, wody i dużymi opłatami za wodę.

Eksploatowane ujęcia komunalne posiadają strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej. Większość ujęć wody i sieci wodociągowych ma charakter, lokalny. Dostosowanie parametrów jakości wody do spożycia do obowiązujących norm unijnych wymagać będzie przeprowadzenia zmian w procesie uzdatniania wody wodociągowej. Wprowadzona w 2000 roku zmiana wskaźników jakości wody przeznaczonej do spożycia pod kątem dostosowania do wymogów Unii Europejskiej, spowodowała zwiększenie liczby wodociągów.

Na terenie miast wchodzących w skład powiatu 61,6 % mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej. Jest to jeden z najniższych wskaźników wśród powiatów ziemskich wchodzących w skład województwa kujawsko - pomorskiego.

W związku z kurczącymi się w skali globalnej zasobami wody, coraz trudniejszą dostępnością oraz rosnącymi kosztami pozyskiwania niezbędne jest zmniejszenie jednostkowego zużycia wody do celów przemysłowych, w stosunku do 1990 roku, o 50 % (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle).

Tabela Nr 17. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna, wg stanu obecnego.

Gmina	Sieć wodociągowa				Sieć kanalizacyjna			
	dł. sieci w km	liczba mieszkańców korzystająca z sieci	liczba przyłączy wodoc.	stopień zwodociągow. %	dł. sieci w km	liczba mieszkańców korzystająca z sieci	liczba przyłączy kanaliz.	stopień skanalizowania %
Sępólno Krajeńskie	88,1	6174	1549	47,5	34,9	1222	291	7,5
Więcbork	82	8000	1400	53	33,9	1860	620	12,4
Kamień Krajeński	55,4	5610	1658	84,2	36,8	3690	1121	56,96
Sośno	113,1	5133	1299*	100	21	1900	61*	25,00
Razem	338,6	24.917	5.906	71,175	126,6	8.672	2.093	25,44

* wg stanu na 31. 12. 2001r.

5.2. Kanalizacje i oczyszczalnie ścieków

W związku z rozwojem systemów zaopatrzenia w wodę wzrasta problem odprowadzania i oczyszczania ścieków. Do ścieków zaliczamy, wprowadzane do wód lub do ziemi: wody zużyte na cele bytowe lub gospodarcze; ciekłe odchody zwierzęce; zanieczyszczone wody wprowadzane do urządzeń kanalizacyjnych; wody odciekowe ze składowisk odpadów; wykorzystane solanki, wody lecznicze i termalne. Ścieki to także wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych oraz wody wykorzystane, odprowadzane z obiektów gospodarki rybackiej. Źródłem powstawania ścieków są przede wszystkim gospodarstwa domowe oraz działalność gospodarza i rolnicza.

Około 41 % ludności powiatu, obsługiwana była przez oczyszczalnie ścieków.

Na terenie powiatu sępoleńskiego rozdzielcza sieć kanalizacji liczy 126,6 km przy jednoczesnym funkcjonowaniu 726 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych. Na terenie miast wchodzących w skład powiatu tylko 41,9 % mieszkańców korzysta z sieci kanalizacyjnej.

Wskaźnik długości sieci kanalizacyjnej na 100 km² wynosi 6,24 km podczas gdy średnia krajowa to 17,79 km. Długość sieci kanalizacyjnej przypadającej na 1000 mieszkańców wynosi 3,09 km, przy średniej krajowej 1,44.

W 2002 roku z terenu powiatu odprowadzono do wód powierzchniowych 587 487m³ ścieków, w tym 35 000m³ ścieków z przemysłu.

W 2002 roku eksploatowano 4 komunalne oczyszczalnie ścieków. Eksploatowane obiekty komunalne posiadają urządzenia do mechaniczno-biologicznego oczyszczania ścieków.

Docelowa projektowana przepustowość wszystkich oczyszczalni komunalnych wynosi 10165 m³/h, a średnia rzeczywista 1941 m³/h. Wynika z tego, że przepustowość oczyszczalni wykorzystana jest w 19 %, dlatego należy sukcesywnie rozbudowywać sieć kanalizacyjną.

Wypełnienie zobowiązań Rządu Rzeczypospolitej Polskiej przyjętych w negocjacjach z Unią Europejską wynikające z dyrektywy 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych wymaga m.in. wyposażenia w zbiorcze systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków wszystkich aglomeracji, rozumianych jako tereny, na których zaludnienie i działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane dla zebrania ścieków i odprowadzenia ich do oczyszczalni. W trakcie tymczasowego zamknięcia negocjacji Polski o członkostwo w Unii Europejskiej w obszarze „Środowisko” uzgodniono, że proces wyposażenia aglomeracji w Polsce w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków zostanie zakończony w terminie do końca 2015 roku. Wymagać to

będzie budowy, rozbudowy modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej w około 1500 aglomeracjach w Polsce.

W celu wypełnienia zobowiązań wynikających z ww. dyrektywy oraz negocjacji Polski o członkostwo w UE, Minister Środowiska został zobowiązany ustawą z dnia 18 lipca 2001 roku - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115 poz. 1229 z późn. zm.) do opracowania krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Program ten zostanie zatwierdzony przez Radę Ministrów w terminie do 31 grudnia 2003 roku.

II Polityka ekologiczna wyznacza limity krajowe związane z ładunkami zanieczyszczeń do wód:

- do 2010 roku zakłada się pełną (100 %) likwidację zrzutów zanieczyszczeń z miast i zakładów przemysłowych,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do roku 1990 z przemysłu o 50 %, z gospodarki, komunalnej (miasta i wieś) o 30 % oraz spływów powierzchniowych o 30 %.

Tabela Nr 18. Istniejące oczyszczalnie ścieków

Lp.	Oczyszczalnia	Q proj. I etap [m ³ /d]	Q proj. docel. [m ³ /d]	Q śrd. rzecz. [m ³ /d]	Typ
1.	Sępólno Krajeńskie	4270	6940	778	mech.-biol.
2.	Więcbork	600	1800	510	mech.-biol.
3.	Kamień Krajeński	430	1160	520	mech.-biol.
4.	Wąwelno	365	565	133	mech.-biol.
5.	Zamarte	-	-	83,55	biol.

5.3. Gospodarka odpadami

Składowanie, przeróbka i unieszkodliwianie odpadów wywołuje wiele negatywnych zjawisk w środowisku przyrodniczym. Praktyczna działalność w zakresie gospodarki odpadami sprowadzała się przez lata do ich gromadzenia i składowania na gruntach niższych klas. Rosnące ciągle w swej masie i objętości składowiska i wysypiska odpadów są poważnym zagrożeniem środowiska wyrażającym się w zanieczyszczeniach wód podziemnych i powierzchniowych, gleb, powietrza atmosferycznego, a także w obniżaniu walorów krajobrazowych. Dlatego też ważne są działania mające na celu ograniczenie ilości powstających odpadów, ich zagospodarowanie, bezpieczne dla środowiska ich usuwanie i utylizację, zmierzające do przeciwdziałania zanieczyszczeniu środowiska odpadami.

Odpady komunalne wytworzone na terenie powiatu są deponowane na 4 czynnych składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (zwane dawniej komunalnymi) zlokalizowanych w (załącznik Nr 7):

- Dalkowie (gmina Więcbork),
- Włocibórku (gmina Sępólno Krajeńskie),
- Kamieniu Krajeńskim (gmina Kamień Krajeński),
- Skoraczewie (gmina Sośno),.

Na składowiskach w Dalkowie (3 szt), Włocibórku (2 szt) i Kamieniu Krajeńskim (10 szt z czego czynnych jest 2) zainstalowane są piezometry (brak na składowisku w Skoraczewie), Wagową ewidencję odpadów stosuje się na składowiskach w: Włocibórku oraz Kamieniu Krajeńskim (brak wagi na składowisku w Dalkowie i Skoraczewie),

Składowiska we Włociborku i Dalkowie wyposażone są w urządzenia dodatkowe (kruszarki, prasy, młynki do tworzyw sztucznych).

Na składowiskach prowadzi się odzysk złomu, makulatury, plastiku oraz szkła.

We wszystkich gminach powiatu sępoleńskiego prowadzona jest segregacja odpadów komunalnych w „sąsiedztwie”. Rozstawione są 232 pojemniki do segregacji odpadów.

Dodatkowo w gminie Więcbork prowadzona jest segregacja odpadów „u źródła”. ZGK odbiera codziennie posegregowane odpady z terenu gminy.

Zbieraniem i transportem odpadów komunalnych zajmują się Zakłady Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w Więcborku, Zakłady Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w Sępólnie Krajeńskim, Zakłady Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w Sośnie oraz Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kamieniu Krajeńskim.

Na odbiór odpadów pochodzących z selektywnej zbiórki gminy mają podpisane umowy z następującymi firmami:

- Szkło - Huta Szkła „Ujście” Sp. z o.o., ul. Huty Szkła 2, Ujście
- PET- Intercell Recycling Sp. z o.o. w Warszawie, oddział Bydgoszcz oraz Elana-Pet, ul. M. Skłodowskiej 73, Toruń
- złom – np. ZUPH Baska Józef, Więcbork oraz Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Hubert Zieliński Mroczka.

6. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

6.1. Instrumenty realizacji programu

Instrumenty służące realizacji programu ochrony środowiska wynikają z ustawy: Prawo ochrony środowiska, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane. Są to instrumenty prawne, finansowe, społeczne i strukturalne.

W związku z wprowadzeniem reformy ustrojowej państwa nastąpiły znaczące zmiany w strukturze organizacyjnej ochrony środowiska. Struktura ta jest obecnie niezwykle złożona. Generalnie funkcjonuje na 4 poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Odłącznie działają sieci branżowe. Wprowadzony z dniem 1 stycznia 1999 r. nowy podział kompetencji, a następnie zmieniony nowymi regulacjami prawa ekologicznego, stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska.

Struktura organizacyjna ochrony środowiska nie ma charakteru hierarchicznego. Składają się na nią odrębne i niezależne od siebie organy rządowe i samorządowe, a dany szczebel administracji realizuje w zasadzie tylko te zadania, które nie mogą być realizowane na szczeblu niższym.

Instrumenty prawne

Do organów ochrony środowiska należą:

- Wójt, burmistrz, (rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami, utrzymaniem zieleni, wycinaniem drzew i krzewów, realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, ciepło, energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych, realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy),

- Starosta - główny decydent w ochronie środowiska, wydający decyzje dla przedsięwzięć, które są klasyfikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko (spis decyzji poniżej), sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, ochroną przyrody, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.
Rodzaje decyzji środowiskowych, które wydaje starosta:
 - pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
 - pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska,
 - pozwolenie na emitowanie pól elektromagnetycznych,
 - decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
 - pozwolenie zintegrowane,
 - pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód ,
 - pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych,
 - pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
 - pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
 - pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
 - pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
 - pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
 - pozwolenie na wytwarzanie odpadów,
 - decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami niebezpiecznymi,
 - pozwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania transportu odpadów,
 - koncesje na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (bez użycia materiałów wybuchowych i na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m³,
 - zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji.
- Wojewoda - wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o oddziaływaniu na środowisko, obejmuje ochroną konserwatorską cenne formy ochrony przyrody, realizuje zadania z zakresu łowiectwa, nadzoru nad lasami prywatnymi,
- Marszałek Województwa - zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych, uchwała wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego, strategię rozwoju województwa i program ochrony środowiska,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska - wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska,
 - Minister Środowiska - odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych.

Nowy podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu oraz organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania.

Wzmocniły się również relacje i wpływ organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych.

Oprócz wyżej wymienionych zadań starosty, określone zadania w zakresie ochrony środowiska należą do Rady i Zarządu Powiatu.

Rada Powiatu :

- uchwała Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami,
- co 2 lata analizuje raporty z realizacji Programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami,
- ustanawia obszary ograniczonego użytkowania wokół niektórych instalacji (składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, oczyszczalni ścieków, tras komunikacyjnych, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej),
- wyraża zgodę na powołanie społecznej straży rybackiej.

Poza tym na terenie powiatu sępoleńskiego określone zadania z zakresu zarządzania wodami publicznymi wykonuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku i Poznaniu, lasami Skarbu Państwa zarządzają nadleśniczowie Nadleśnictwa Runowo i Lutówko, na podstawie porozumienia pomiędzy Starostą sępoleńskim a Nadleśniczymi także Nadleśnictwa sprawują nadzór nad lasami prywatnymi.

W imieniu Starosty Sępoleńskiego zadania ochrony środowiska wykonuje głównie Wydział Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska.

Instrumenty finansowe

- opłaty za korzystanie ze środowiska – za wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza, za pobór wód powierzchniowych i podziemnych, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi i za składowanie odpadów,
- administracyjne kary pieniężne wymierzone w drodze decyzji przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska za :
 - przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości lub rodzajów gazów i pyłów wprowadzanych do powietrza,
 - przekroczenie określonych w pozwoleniu ilości, stanu lub składu ścieków,
 - przekroczenie określonych w pozwoleniu na pobór wód ilości pobranej wody,
 - naruszenie warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów, wymaganych przepisami o odpadach, co do rodzaju i sposobu składowania lub magazynowania odpadów,
 - przekroczenie określonych w pozwoleniach poziomów hałasu.
- odpowiedzialność cywilna za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko stosuje się przepisy Kodeksu Cywilnego,
- odpowiedzialność karna zgodnie z obowiązującymi przepisami szczególnymi,
- odpowiedzialność administracyjna – jeżeli podmiot korzystający ze środowiska negatywnie oddziałuje na środowisko, organ ochrony środowiska może w drodze decyzji nałożyć obowiązek: ograniczenia oddziaływania na środowisko, przywrócenia środowiska do stanu naturalnego.

Wsparcie na inwestycje z dziedziny ochrony środowiska uzyskać można z:

- budżetu państwa na inwestycje ponadregionalne,
- fundusze ekologiczne takie jak: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska,
- banki – niskoprocentowane kredyty inwestycyjne,
- fundacje i agencje np. Ekofundusz, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej,

- podmioty gospodarcze na zasadzie współfinansowania,
- instytucje zagraniczne np. Unia Europejska uruchomiła programy: PHARE, ISPA, SAPARD.

Instrumenty społeczne

- współdziałanie usprawnianie współpracy i budowania partnerstwa,
- edukacja ekologiczna,
- szkolenia.

Instrumenty strukturalne

- programy strategiczne np. strategia rozwoju powiatu sępoleńskiego, strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, strategie gminne.

7. WNIOSKI Z OCENY AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

Tabela Nr 19. Analiza SWOT.

Mocne strony	Słabe strony
Powierzchnia ziemi	
-niski stopień degradacji powierzchni ziemi -urozmaicona rzeźba terenu	- przewaga gleb niskich klas bonitacyjnych
Zasoby i jakość wód	
- wysokiej i średniej jakości wody w utworach czwartorzędowych -wysoka zasobność wód w poziomach kenozoicznych	- niska jakość wód powierzchniowych - niska jakość wód podziemnych w okolicy składowisk odpadów
Surowce naturalne	
- dostępność do złóż kopaliny pospolitej (żwiry)	- brak złóż kopalin podstawowych
Zasoby przyrody	
- objęcie ochroną prawną 66% powierzchni powiatu - wysoki stopień lesistości i jeziorności - liczne zasoby zwierzyny łownej - występowanie rzadkich i zagrożonych gatunków roślin	- niedbałość mieszkańców powiatu o jego zasoby przyrodnicze - konsumpcyjny tryb życia
Powietrze	
- dobra jakość powietrza - dostępność paliw ekologicznych	- niekorzystna struktura paliw w systemach grzewczych - brak gazyfikacji części powiatu
Gospodarka wodno-ściekowa	
-duży stopień zwodociągowania	-niski stopień skanalizowania -słaby rozwój małej retencji
Gospodarka odpadami	
-rozwijanie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	-składowanie jako dominujący sposób unieszkodliwiania odpadów -składowiska odpadów wymagające modernizacji

8. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Najważniejszym dokumentem dotyczącym redukcji zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska jest II Polityka ekologiczna państwa, uchwalona przez Sejm na wniosek Rady Ministrów 23 sierpnia 2001 r., uszczegółowiona w polityce krótkookresowej, zawartej w dokumencie „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”.

8.1. Zasady i cele polityki ekologicznej państwa

Zasady polityki ekologicznej państwa

Wartością nadrzędną w polityce ekologicznej państwa jest człowiek. Oznacza to, że zdrowie społeczeństwa, komfort środowiska, w którym żyją i pracują społeczności lokalne a także życie i zdrowie każdego obywatela są głównym kryterium w realizacji polityki ekologicznej na każdym szczeblu. Nowa polityka ekologiczna państwa ma służyć zaspokojeniu rosnących potrzeb człowieka.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej naszego państwa jest przyjęta w Konstytucji RP **zasada zrównoważonego rozwoju** - istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, co oznacza konieczność integrowania zagadnień ochrony środowiska z polityką w poszczególnych dziedzinach gospodarki.

Zasada zrównoważonego rozwoju powinna być przy realizacji polityki ekologicznej państwa uzupełniona szeregiem zasad pomocniczych i konkretyzujących. Są to następujące zasady:

- ✓ **zasada przezorności** - przewiduje, że odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie
- ✓ **zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi** - uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi
- ✓ **zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego**
- ✓ **zasada regionalizacji**
- ✓ **zasada uspołecznienia**
- ✓ **zasada „zanieczyszczający płaci”**- złożenie pełnej odpowiedzialności, w tym materialnej, za skutki zanieczyszczania i stwarzania innych zagrożeń dla środowiska na sprawcę, tj. na jednostki użytkujące zasoby środowiska
- ✓ **zasada prewencji** - zakłada, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć w oparciu o posiadana wiedzę, wdrożone procedury ocen oddziaływania na środowisko oraz monitorowanie prowadzonych przedsięwzięć
- ✓ **zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)**
- ✓ **zasada subsydiarności** - oznacza stopniowe przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny (wojewódzki, powiatowy, gminny), tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany
- ✓ **zasada klauzul zabezpieczających** - umożliwia państwom członkowskim stosowanie w uzasadnionych przypadkach ostrzejszych środków w porównaniu z wymaganiami wspólnotowego prawa ekologicznego
- ✓ **zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej** - oznacza ona potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

Cele polityki ekologicznej w sferze racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:

- w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu
 - renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych zniszczonych ekosystemów i siedlisk, szczególnie leśnych i wodno- błotnych
 - restytucja wybranych gatunków
 - utrzymanie urozmaiconego krajobrazu rolniczego oraz zwiększenie wsparcia dla rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego
 - zapewnienie ochrony i racjonalnego gospodarowania różnorodnością biologiczną
 - podniesienie poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz władz szczebla lokalnego
 - zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych, jako narzędzia ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów biologicznych, z uwzględnieniem Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej
 - zapewnienie skutecznego przeciwdziałania wprowadzaniu gatunków, mogących zagrażać integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk lub stanowić zagrożenie gatunków rodzimych.
- w zakresie racjonalizacji użytkowania wody
 - zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i najlepszych praktyk rolniczych zmniejszających zapotrzebowanie na wodę i ograniczających ładunki odprowadzane do odbiorników zanieczyszczeń
 - zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe
 - racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych zmierzająca do ograniczenia marnotrawstwa, strat w systemach rozprowadzania wody, stosowania wodoszczędnej aparatury czerpalnej i sprzętu gospodarstwa domowego oraz dalszego rozwoju pomiaru zużycia wody
- w zakresie zmniejszenia wodochłonności, materiałochłonności, energochłonności, odpadowości gospodarki i wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych
 - wycofanie z produkcji i użytkowania, bądź ograniczenie użytkowania substancji i materiałów niebezpiecznych reglamentowanych przez dyrektywy UE i przepisy prawa międzynarodowego (zawierające metale ciężkie, trwałe zanieczyszczenia organiczne i substancje niszczące warstwę ozonową)
 - co najmniej podwojenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w stosunku do roku 2000
 - zmniejszenie energochłonności w procesach wytwórczych, świadczeniu usług oraz konsumpcji
 - wzrost udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepłej, energetycznych nośników odnawialnych (energia słoneczna, energia wiatru i wody, energia geotermalna i energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów
- w zakresie ochrony gleb
 - podniesienie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości eksploatacji gleb, przy zwróceniu szczególnej uwagi na nieodwracalność degradacji zasobów glebowych
 - doskonalenie struktur organizacyjnych zajmujących się problematyką ochrony i racjonalnego użytkowania gleb oraz przygotowanie programów działań w tej dziedzinie
 - wprowadzenie w rolnictwie sposobu produkcji zgodnego z ustawą o rolnictwie ekologicznym

- objęcie monitoringiem gleb rejestracji zmian fizycznych, chemicznych i biologicznych wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji oraz oddziaływania różnych negatywnych czynników
- przeciwdziałanie przejmowania gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza dla potrzeb realizacji różnego typu inwestycji
- dostosowanie do naturalnego, biologicznego potencjału gleb formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego
- eliminacja produkcji rolniczej lub odpowiednia zmiana struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia tam, gdzie stopień zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki
- zwiększenie skali przywracania wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych)
 - w zakresie wzrostu lesistości, wzbogacenia i racjonalnej eksploatacji zasobów leśnych
 - stałe powiększanie zasobów leśnych
 - ochrona gleb leśnych, a szczególnie substancji organicznej gleby
 - wzmacnianie korzystnego oddziaływania lasu na środowisko
 - kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej)
 - zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych
 - ochrona i powiększanie biologicznej różnorodności lasów na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym
 - racjonalne, zgodne z zasadami przyrody, użytkowanie zasobów leśnych
 - zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenie śródleśnych zbiorników wodnych
 - utrzymanie i wzmocnienie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów
 - zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu kraju
 - poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych
 - w zakresie ochrony zasobów kopalni i wód podziemnych
 - zwiększenie efektywności wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż
 - ograniczenie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalni i pracom geologicznym
 - ograniczenie wydobycia kopalni, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca
 - zmniejszenie zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu
 - poszerzanie wiedzy o budowie geologicznej Polski oraz kontynuowanie i rozszerzanie prac w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych złóż kopalni użytecznych
 - objęcie szczególną ochroną wód leczniczych i termalnych.

Cele polityki ekologicznej w sferze jakości środowiska:

- w zakresie gospodarowania odpadami
- pełne wprowadzenie w życie regulacji prawnych zawartych w ustawie z 27 kwietnia 2001r. o odpadach oraz rozporządzeniach wykonawczych do tej ustawy
- zapobieganie powstawania odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”
- zwiększenie poziomu odzysku (w tym recyklingu) odpadów przemysłowych poprzez odpowiednią politykę podatkową i system opłat za korzystanie ze środowiska
- stworzenie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku zmniejszającego ich masę unieszkodliwianą przez składowanie co najmniej o 30% do 2006r. i o 75% do roku 2010 (w stosunku do roku 2000)

- zbudowanie- w perspektywie 2010r.- krajowego systemu unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych

- w zakresie jakości wód

- osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód pod względem jakościowym i ilościowym
- zapobieganie zanieczyszczeniom słodkich wód powierzchniowych i podziemnych oraz wód Bałtyku ze szczególnym naciskiem na zapobieganie „u źródła”
- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie m. i. odpowiednich źródeł poboru wody do picia

- w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem

- poprawa stanu zanieczyszczenia powietrza
- uzyskanie norm emisyjnych, wymaganych przez przepisy Unii Europejskiej
- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń „u źródła”
- coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie
- wprowadzanie norm produktowych ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w rezultacie pełnego cyklu życia produktów i wyrobów

- w zakresie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

- pełna harmonizacja polskich przepisów z odpowiednimi dyrektywami Unii Europejskiej
- stworzenie odpowiednich struktur organizacyjnych zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych
- poprawa systemu transportowego
- zmniejszenie skali narażania ludności na ponadnormatywny poziom hałasu emitowanego przede wszystkim przez środki transportu
- kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego
- poprawa estetyki otoczenia m. in. przez kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniącej funkcje ochronne

- w zakresie poważnych awarii

- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń
- sporządzenie ocen ryzyka obiektów, planów operacyjno-ratowniczych dla gmin, wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem
- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych.

8.2. Limity krajowe

II Polityka ekologiczna państwa oraz Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010, określają limity związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą środowiska, które mają być osiągnięte w średniookresowym horyzoncie czasowym tzn. do 2010 r. Przedstawiają się one następująco:

Tabela Nr 20. Krajowe limity zanieczyszczeń środowiska

Lp.	Limity
1.	Ograniczenie zużycia energii o 25 % w stosunku do 2000 r. w przeliczeniu na jednostkę PKB
2.	Dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem w 1990 r.
3.	Likwidacja zrzutu ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych
4.	Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego o 30%

5.	Zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle)
6.	Ograniczenie emisji pyłów średnio o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, lotnych związków organicznych (poza metanem) o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.
7.	Wyczołfać z użytkowania do 2005 r. benzynę ołowiową oraz całkowicie dostosować wymagania dotyczące benzyn i oleju napędowego do norm europejskich
8.	Wzrost lesistości do ok. 30% powierzchni kraju do 2020r.
9.	Do 2010r. zmniejszenie jednostkowego zużycia wody do celów przemysłowych, w stosunku do 1990r. o 50%, surowców ze źródeł pierwotnych o 40% oraz energii o 60%
10.	Udział odnawialnych źródeł energii 7,5% do 2010r. ustalony w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z 15 grudnia 2000r.
11.	Osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód powierzchniowych do 2015r. zgodnie z tzw. Ramową Dyrektywą Wodną
12.	Co najmniej 75% poziom usuwania biogenów w dorzeczeniach Odry i Wisły do 2010r.
13.	Zaprzestanie do 2006r. odprowadzania do Bałtyku substancji niebezpiecznych
14.	Wyposażenie aglomeracji o liczbie mieszkańców ≥ 15 tys. w komunalne oczyszczalnie ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do 2010r.
15.	Wyposażenie aglomeracji o liczbie mieszkańców 2-15 tys. w komunalne oczyszczalnie ścieków biogenów do 2015r.
16.	Eliminacja lub ograniczenie zrzutów substancji niebezpiecznych do środowiska wodnego ze źródeł przemysłowych do 2006r.
17.	Wzrost odzysku odpadów komunalnych o 30% do 2006r. i o 75% do 2010r. w stosunku do roku 2000.
18.	Sporządzić wojewódzkie plany zarządzania ryzykiem dla wszystkich województw oraz plany powiatowe jeżeli znajduje się więcej niż 5 obiektów niebezpiecznych
19.	Sporządzić mapy akustyczne dla wszystkich aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców

Limity zawarte w „II Polityce ekologicznej państwa „

Limity zawarte w „Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”

8.3. Cele polityki ekologicznej województwa kujawsko-pomorskiego

Jako podstawowy cel polityki ekologicznej na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego przyjmuje się zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego rejonu w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności województwa.

Do najważniejszych priorytetów ekologicznych do 2006 r. należą:

- utworzenie na terenie województwa sieci obszarów chronionych Natura 2000
- rozpoczęcie wdrażania instrumentów służących ekologizacji gospodarki rolnej, w tym programów rolnośrodowiskowych
- dalszy rozwój rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego
- zmniejszenie wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności przy zastosowaniu najlepszych dostępnych technik
- rozpoczęcie wykorzystywania wód geotermalnych jako źródła ciepła
- rozwój energetyki wykorzystującej źródła odnawialne (woda, wiatr, słońce, biomasa)

- zabezpieczenie potrzeb ludności w zasoby wody pitnej
- kontynuowanie poprawy zabezpieczenia ludności przed powodzią
- rozpoczęcie wdrażania nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami oraz rozwój selektywnej zbiórki odpadów.

Natomiast najważniejsze priorytety ekologiczne województwa do 2010 r. to:

- ukształtowanie spójnego przestrzennie i organizacyjnie systemu obszarów chronionych
- wdrażanie kodeksu dobrej praktyki rolniczej
- likwidacja wszystkich mogilników gromadzących przeterminowane środki ochrony roślin
- uporządkowanie systemu gromadzenia, zbiórki, segregacji i składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych
- zwiększenie udziału produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

9. USTALENIA PROGRAMU

9.1. Kierunki ochrony środowiska – wytyczne.

- opracowanie „Planu ochrony Krajeńskiego Parku Krajobrazowego”,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży,
- stosowanie kodeksu dobrej praktyki rolniczej,
- budowa płyt obornikowych wraz ze zbiornikami na gnojowicę,
- prowadzenie selektywnej zbiórki odpadów u źródła,
- zmodernizowanie istniejących składowisk celem dostosowania do wymogów ochrony środowiska,
- monitoring składowisk odpadów,
- segregacja odpadów trafiających na składowisku z wyodrębnianiem odpadów nadających się do odzysku,
- kanalizacja terenów zurbanizowanych,
- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach o rozproszonej zabudowie,
- modernizacja oczyszczalni ścieków tzw. efekt końca rury,
- zwiększanie stopnia zwodociągowania gmin,
- zmniejszenie emisji pyłów i gazów do powietrza poprzez modernizację systemów grzewczych,
- stosowanie odnawialnych źródeł energii (pompy ciepła, elektrownie wodne i wiatrowe, biopaliwa),
- usuwanie i wymiana pokryć dachowych zawierających azbest,
- regulacja stosunków wodnych na gruntach rolnych,
- zwiększenie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych,
- zwiększenie lesistości obszaru powiatu przez zalesianie gruntów najsłabszych klas bonitacyjnych.

9.2. Rodzaj i harmonogram przedsięwzięć proekologicznych planowanych na lata 2004-2006 z perspektywą do 2010 r.

Działania programowe w zakresie ochrony środowiska na obszarze powiatu wynikają z jednej strony z niezadowolającego stanu środowiska, w tym poszczególnych jego komponentów, z drugiej zaś strony z rozwoju procesów urbanizacyjnych, w tym rozwoju

gospodarki, turystyki i budownictwa mieszkaniowego. Procesy te powodują nieustanne powstawanie nowych zagrożeń, które powinny być minimalizowane już na etapie planowanego rozwoju. Bardzo istotne jest także podjęcie działań zmierzających do zapewnienia trwałej ochrony terenów i obiektów o najwyższych na terenie powiatu zasobach przyrodniczych i walorach krajobrazowych.

Poniżej zamieszczono kierunki działań proekologicznych do 2010 r.

Zastosowano podział na następujące bloki zagadnień tematycznych:

- ochrona zasobów przyrodniczych,
- ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona przed odpadami,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona powietrza atmosferycznego,
- ochrona przed hałasem,
- ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- edukacja ekologiczna.

Realizacja działań wymienionych w programie we wszystkich ww. dziedzinach pozwoli na sukcesywną poprawę stanu środowiska powiatu sępoleńskiego oraz spełnianie wymogów prawa krajowego w zakresie ochrony środowiska z zachowaniem wymogów i standardów Unii Europejskiej.

9.2.1. Ochrona zasobów przyrodniczych

Do najbardziej istotnych problemów i zagrożeń w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych na terenie powiatu sępoleńskiego należy zaliczyć:

- zagrożenie dla walorów krajobrazowych, w szczególności na obszarze Krajeńskiego Parku Krajobrazowego poprzez rabunkową, nie uporządkowaną gospodarkę rolną i leśną,
- intensyfikacja rolnictwa,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego i ruchu turystycznego,
- stopniowy zanik śródleśnych i śródpolnych oczek wodnych stanowiących ostoje różnorodności biologicznej.

Głównym celem ochrony zasobów przyrodniczych na terenie powiatu jest zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie i przewracanie do stanu właściwego jej składników, w szczególności ekosystemów zachowanych w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego. Ochrona najcenniejszych przyrodniczo ekosystemów i siedlisk powinna być realizowana poprzez obejmowanie ich ochroną prawną m.in. jako rezerwaty przyrody i użytki ekologiczne. Trzonem systemu ochrony przyrody na terenie powiatu sępoleńskiego będą: co najmniej 5 rezerwatów przyrody, 4 obszary chronionego krajobrazu oraz 1 Zespół przyrodniczo-krajobrazowy pn. „Torfowisko Messy” (obiekty istniejące), z tendencją zwiększania powierzchni obiektów chronionych poprzez powstawania nowych.

W zakresie ochrony zasobów przyrodniczych określa się następujące kierunki ochrony do 2010 r.:

- przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej w celu szczegółowego rozpoznania i udokumentowania zasobów przyrodniczych powiatu,
- poprawa różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarze powiatu,
- uznawanie kolejnych rezerwatów przyrody,
- uznawanie kolejnych pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej,

- zwiększenie lesistości powiatu,
- rewaloryzacja parków podworskich, w szczególności zabytkowych,
- prowadzenie zadrzewień śródpolnych.

Do 2006 roku przewiduje się realizację następujących kierunków działań proekologicznych w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych.

Tabela Nr 21. Kierunki działania na lata 2004-2006 w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych powiatu sepołęńskiego.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące lub współdziałające
Działania inwestycyjne			
Opracowanie „Planu ochrony Krajeńskiego Parku Krajobrazowego	-	Budżet państwa	Wojewódzki Konserwator Przyrody
Opracowanie dokumentacji i utworzenie kolejnych pomników przyrody i użytków ekologicznych	wspieranie	Budżet państwa, budżety gmin	Wojewódzki Konserwator Przyrody, rady gmin
Popularyzowanie idei ochrony przyrody w społeczeństwie	zadanie własne	PFOŚiGW, WFOŚiGW	Starosta
Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystywania jej zasobów	zadanie własne	PFOŚiGW, WFOŚiGW	Starosta
Zalesianie gruntów rolnych	wspieranie	Budżet państwa, fundusze pomocowe, Fundusz Leśny, środki własne właścicieli gruntów	Właściciele gruntów, Starosta, Nadleśnictwa
Zlecenie wykonania i zatwierdzanie planów urządzania lasów niepaństwowych i inwentaryzacja stanu lasów	zadanie zlecone	Fundusze pomocowe, Fundusz Leśny, środki własne właścicieli gruntów	Starosta
Wprowadzanie zadrzewień śródpolnych	wspieranie	środki własne właścicieli gruntów, fundusze ekologiczne	Rady gmin, właściciele i zarządcy terenów
Działania pozainwestycyjne			
Powiększenie obszaru Krajeńskiego Parku Krajobrazowego o tereny gminy Kamień Kraj. i Sośno	wspieranie	-	Dyrektor Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, rady gmin
Prowadzenie rejestru pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych	zadanie własne	-	Starosta
Nadawanie uprawnień społecznych opiekunów przyrody	zadanie własne	-	Starosta
Nadzór nad gospodarką leśną w lasach nie stanowiących Skarbu Państwa	zadanie własne	-	Starosta

Podstawowym elementem decydującym o możliwości **powiększenia zasobów leśnych** powiatu jest powierzchnia gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej, są to grunty najslabszych klas. Określenie rozmiaru zalesień do 2010 r. nie jest sprawą łatwą, bowiem trudno przewidzieć podaż gruntów, jak i przyszłe preferencje, ponieważ wchodzimy w okres dalszych dużych przemian systemowych. Rozmiar ten ustalono biorąc pod uwagę obecny trend podyktowany tym, iż na gruntach rolnych niskich klas bonitacyjnych produkcja rolna jest absolutnie nieopłacalna, a za jej zalesienie można uzyskać ekwiwalent pieniężny. Ekwiwalent ten może zapewnić przetrwanie wielu niskotowarowym gospodarstwom rolnym.

Zamierzenia programowe w zakresie zalesień przedstawia zamieszczona niżej tabela, sporządzona w dwóch przedziałach czasowych tj. na lata 2004-2006 i 2007-2010.

Tabela Nr 22. Program zalesień powiatu sępoleńskiego na lata 2004-2006 z perspektywą do 2010 r.

Powierzchnia do zalesienia w ha							
Lp	Gmina	Realne możliwości zalesieniowe (ha) *		Ustalenia Wojewódzkiego Programu Zwiększania Lesistości		Ustalenia programu - program zalesień	
		2004-2006	2007-2010	2004-2006	2007-2010	2004-2006	2007-2010
1	Sępólno Kraj.,	75	75	10	10	75	75
2	Kamień Kraj.	30	30	3	3	30	30
3	Więcbork	120	120	18	17	120	120
4	Sośno	75	75	10	10	75	75
RAZEM		300	300	41	40	300	300

* Realne możliwości zalesieniowe określono na podstawie złożonych wniosków o zalesianie gruntów rolnych, które wpłynęły do Starosty Sępoleńskiego w latach 2002-2003. Wnioski te zostały złożone na podstawie obowiązującej w danym okresie ustawie z dnia 8 czerwca 2001 r., o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz. U. Nr 73 poz. 764z późn. zm.).

W związku z uchynieniem w/w. ustawy i wejściem w życie ustawy o wspieraniu obszarów wiejskich ze środków pochodzących z sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz. U. Nr 229, poz.2273), która wprowadza nowe zasady finansowania zalesień gruntów, do której brak jest rozporządzeń wykonawczych, trudno określić jakie będzie zainteresowanie rolników zalesianiem gruntów. Jednoznacznie można przyjąć iż, zainteresowanie będzie tym większe im większe będą korzyści finansowe z posadzenia lasu.

Przy wykonywaniu zalesień należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie składu gatunkowego do możliwości produkcyjnych siedlisk i wprowadzanie gatunków biocenotycznych. Będzie to miało na celu zwiększenie bioróżnorodności i naturalnej odporności przyszłych drzewostanów. Zwiększenie lesistości i wprowadzania zadrzewień przyczynia się w znacznym stopniu do ograniczenia sploty zanieczyszczeń obszarowych. Dlatego jako priorytetowe należy uznać wprowadzanie zadrzewień przy brzegach rzek i jezior.

Ważnym elementem działań w zakresie gospodarki leśnej i zadrzewień jest edukacja społeczeństwa. Bez wsparcia miejscowej społeczności nie uporamy się np. z barbarzyńskim zwyczajem zaśmiecania lasów i zadrzewień oraz zbyt częstymi pożarami lasów.

Należy pamiętać również o wprowadzaniu zadrzewień śródpolnych na terenach rolnych. Spełniają one wielorakie funkcje, urozmaicają krajobraz i wprowadzają elementy bioróżnorodności na nasze pola. Agroekosystem bez zadrzewień jest pozbawiony prawie zupełnie polnej fauny i jest mało stabilny. Na początku programowych działań dobrze byłoby uzupełnić powycinane w ostatnim okresie zadrzewienia, a przede wszystkim bardzo już ażurowe zadrzewienia przydrożne.

9.2.2. Ochrona powierzchni ziemi

Podstawowym działaniem proekologicznym w zakresie ochrony powierzchni ziemi jest zapewnienie racjonalnego sposobu pozyskiwania surowców naturalnych.

Na obszarze powiatu sępoleńskiego występują złoża surowców, głównie kruszyw. Ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Złoża kruszyw mineralnych, głównie piasków i żwirów, zlokalizowane są w miejscowościach: Śmiłowo, Zakrzewska Osada, Kamień Krajeński, Wiśniewa oraz Puszcza. Wszystkie kopaliny pospolite na terenie powiatu sępoleńskiego eksploatowane są metodą odkrywkową. Metoda ta najogólniej polega na zdjęciu z powierzchni udokumentowanego złoża nadkładu (gleby i warstwy płonnej), a następnie stopniowym (poziomami eksploatacyjnymi) wydobywaniu kopaliny za pomocą sprzętu mechanicznego (koparek). W efekcie eksploatacji odkrywkowej powstają wyrobiska, niekiedy głębokie i zawadnione, co w efekcie prowadzi do mniejszej lub większej degradacji środowiska przyrodniczego i obniżenia walorów krajobrazowych terenu. Na terenie powiatu sępoleńskiego, tak jak zresztą w innych rejonach, mamy do czynienia z dwoma formami eksploatacji: zalegalizowaną przez uprawnione podmioty gospodarcze na podstawie koncesji oraz nielegalną, tzw. „dziką”. Eksploatacja legalna odbywa się na podstawie koncesji, w której określone są jej warunki, w tym m.in. powierzchnia obszaru i terenu górniczego, metoda wydobywania, głębokość wyrobiska, sposób rekultywacji terenu po zakończeniu wydobywania. Największe szkody w środowisku przyrodniczym powoduje eksploatacja „dzika”, która odbywa się w miejscach przypadkowych, bez rozpoznania wielkości i zasięgu złoża. Wydobywanie w takich miejscach, bez odpowiedniego sprzętu powoduje często naruszenia stabilności skarp zboczy, rynien jeziornych czy zniszczenie cennych form geomorfologicznych oraz powoduje powstawanie „ran” w krajobrazie. Wyrobiska te najczęściej stają się z czasem miejscami wysypywania śmieci i odpadów.

Najistotniejszym kierunkiem działań w zakresie ochrony zasobów kopaliny jest ich racjonalne pozyskiwanie zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego oraz wydanymi koncesjami. Nie mniej ważne są też działania ukierunkowane na rekultywację terenów zdegradowanych w wyniku prac wydobywczych. Sposób rekultywacji i zagospodarowania terenu po zakończeniu eksploatacji określa starosta. W powiecie sępoleńskim, tereny poeksploatacyjne rekultywowane są głównie w kierunku rolnym lub leśnym.

Rekultywacja jest to proces polegający na przywróceniu wartości użytkowych gruntom zdegradowanym, przez poprawienie ich właściwości fizycznych i chemicznych, a także właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, wprowadzenie zieleni okrywowej, umocnienie skarp i wybudowanie niezbędnych dróg dojazdowych itp.

Głównym celem rekultywacji jest:

- zmniejszenie uciążliwości związanych z istnieniem zdegradowanego nieużytku,
- przywrócenie terenu do pełnienia poprzednich funkcji lub stworzenie warunków do innego (nowego) zagospodarowania.

Dobór właściwych metod rekultywacji oraz przydatność danej kopalni (obiektu) do projektowanego kierunku zagospodarowania uzależniony jest od wielu czynników. Należą do nich m.in. geometria (kształt) formy powstałej po zakończeniu eksploatacji, ukształtowanie powierzchni terenu, stosunki wodne oraz fizyczno-chemiczne właściwości gruntów. Sposób rekultywacji i zagospodarowania terenu musi być zgodny z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie powiatu sępoleńskiego, prace rekultywacyjne prowadzi się głównie w kierunku:

- przywrócenia danego terenu do produkcji rolnej poprzez odtworzenie żyznej warstwy gleby (z nadkładu lub z istniejącej jałowych gruntów po zasileniu nawozami, torfem);
- wprowadzenia roślinności niskiej a docelowo zalesienia;
- utworzenie zbiorników wodnych dla celów hodowli ryb;
- ewentualne wykorzystanie wyrobisk na miejsca składowania odpadów.

Właściwie przeprowadzona rekultywacja pozwala na zmniejszenie uciążliwości terenów poeksploatacyjnych, a w pewnych przypadkach utworzenie obiektu o wartościach wyższych od stanu przedeksploatacyjnego. Kolejność zadań Programu w zakresie rekultywacji powierzchni ziemi wynika z następujących przesłanek:

- charakteru i przyczyn zanieczyszczeń lub przekształceń terenu (antropogeniczne, naturalne np. klęska żywiołowa),
- możliwości ustalenia sprawcy zanieczyszczenia lub zniekształcenia terenu,
- możliwości (środowiskowych, technicznych i ekonomicznych) usunięcia zanieczyszczeń i przekształceń oraz przywrócenia terenu do stanu pierwotnego.

Na obszarze powiatu sępoleńskiego zdecydowana większość przekształceń powierzchni ziemi związana jest z eksploatacją surowców naturalnych, natomiast przypadki zanieczyszczenia gruntu występują, z reguły, w miejscach nielegalnego gromadzenia odpadów („dzikie wysypiska”). Zanieczyszczenia powierzchni ziemi mogą też wystąpić w miejscach zdarzeń awaryjnych (awarii przemysłowych i wypadków komunikacyjnych) związanych z transportem substancji niebezpiecznych (np. oleju napędowego).

Miejsca zorganizowanej eksploatacji surowców, objęte są nadzorem geologicznym, a warunki wydobywania i rekultywacji poeksploatacyjnej określone są w koncesjach. Biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania przyrodnicze oraz ze względu na obowiązek spełnienia wymogów zawartych w art. 111 ustawy – Prawo ochrony środowiska kolejność zabiegów rekultywacyjnych wyznaczać powinny następujące kryteria:

- zagrożenie dla zdrowia ludzi oraz negatywny wpływ na inne komponenty środowiska (wody powierzchniowe, podziemne, gleby, roślinność),
- położenie w obszarze chronionym (np. obszar chronionego krajobrazu, strefa ochronna ujęcia wody, użytki ekologiczne),
- sąsiedztwo terenów zabudowanych (z zabudową mieszkaniową),
- znaczenie terenu (nieużytku) dla rozwoju gospodarczego gminy.

Podstawowe kierunki działań Programu w zakresie ochrony zasobów kopalin do roku 2010 to:

- racjonalne pozyskiwanie kopalin ze złóż na terenie powiatu,
- maksymalne ograniczanie przekształceń powierzchni ziemi w wyniku eksploatacji kopalin,
- zapewnienie rekultywacji terenów po zakończeniu eksploatacji złoża,
- likwidację i rekultywację wszystkich „dzikich” miejsc eksploatacji kopalin,

Tabela Nr 23. Kierunki działań proekologicznych na lata 2004-2006 w zakresie ochrony powierzchni ziemi powiatu sępoleńskiego.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące lub współdziałające
Działania inwestycyjne			
Rekultywacja terenów po zakończeniu eksploatacji złoża z przywróceniem użytkowych walorów środowiska	Kontrola terenów poeksploatacyjnych Określanie warunków rekultywacji w koncesjach na eksploatację	środki własne koncesjonariuszy	Podmioty gospodarcze eksploatujące złoża
Likwidacja i rekultywacja wszystkich „dzikich” miejsc eksploatacji kopalin	Inicjowanie, wspieranie	PFOŚiGW GFOŚiGW	Samorządy gmin
Działania pozainwestycyjne			
Racjonalne pozyskiwanie kopalin ze złóż	Koordinacja w ramach „powiatowej polityki	-	Starostwo Powiatowe

	koncesyjnej”		
Maksymalne ograniczenie przekształceń powierzchni ziemi w wyniku eksploatacji kopalni	Określanie warunków wydobywania w koncesjach na eksploatację (ograniczanie zasięgu terenu górniczego)	-	Podmioty gospodarcze eksploatujące złoża
Prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi	Zadanie własne	PFOŚiGW, WFOŚiGW	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

9.2.3. Ochrona przed odpadami

Cele i działania w zakresie gospodarki odpadami w powiecie określono w oparciu o wytyczne Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami, aktualną sytuację w zakresie gospodarki odpadami w powiecie i prognozę dotyczącą wytwarzania odpadów.

Głównymi celami do osiągnięcia w gospodarce odpadami na terenie powiatu sępoleńskiego do 2010 roku są:

1. Objęcie wszystkich mieszkańców regionu zorganizowaną zbiórką odpadów.
2. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.
3. Zrealizowanie założeń Krajowego i Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami w tym wykonanie:
 - planu redukcji ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, kierowanych na składowiska odpadów,
 - planu odzysku odpadów opakowaniowych,
 - planu redukcji ilości odpadów wielkogabarytowych kierowanych na składowiska odpadów,
 - planu redukcji ilości odpadów budowlanych kierowanych na składowiska odpadów,
 - zbiórki odpadów niebezpiecznych,
4. Wdrożenie systemu zapewniającego pełną ewidencję wytwarzanych odpadów i ich obrotu,
5. Wdrożenie skutecznego systemu kontroli i nadzoru nad gospodarowaniem odpadami, w tym prowadzenie monitoringu.

Cele gospodarki odpadami są różne dla poszczególnych kategorii odpadów lecz nie naruszają ogólnych zasad przyjętych w tej dziedzinie, tj. zachowanie hierarchii działań w zakresie postępowania z odpadami polegającej na:

- zapobieganiu powstawania odpadów,
- odzysku, w tym recyklingu (materiałowego i organicznego),
- spalaniu połączonym z odzyskiem energii (termiczne przekształcanie odpadów),
- unieszkodliwianiu (np. przez składowanie).

Wspólnym celem stawianym przed gospodarką wszystkimi powstającymi odpadami jest stworzenie systemu zapewniającego pełną ewidencję wytwarzania odpadów i ich obrotu. Jest to ważny cel, gdyż tylko pełna informacja o ilości, składzie i obrocie wytwarzanymi odpadami może zapewnić właściwe planowanie na przestrzeni wielolecia. Prognoza ilości odpadów do zagospodarowania w poszczególnych okresach dostosowawczych dla powiatu sępoleńskiego przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela Nr 24. Prognozowane limity dla powiatu sępoleńskiego.

Prognozy	2006 Mg/rok	2010 Mg/rok
Prognozowane ilości odpadów komunalnych	4 842	5 458
Odzysk odpadów ulegających biodegradacji	269,8	864,6
Odzysk odpadów opakowaniowych	638	638
Odzysk odpadów wielkogabarytowych	62	161
Odzysk odpadów budowlanych	106,8	379,9
Zbiórka odpadów niebezpiecznych	5,1	16,3
Razem odpady zebrane selektywnie	1 081,7	2 059,8
Ilość odpadów komunalnych *	3 760,3	3 398,2

* unieszkodliwionych przez składowanie

9.2.4. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Generalnie w skali powiatu można wskazać na dwa negatywne elementy istniejących systemów gospodarowania ściekami, których skutki mają i w przyszłości mogą mieć negatywny wpływ na stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych:

- na terenie większości gmin obserwuje się niewykorzystanie obciążenia hydraulicznego istniejących oczyszczalni. Największe dysproporcje w zakresie wykorzystania przepustowości w stosunku do ilości ścieków wytwarzanych i oczyszczanych występują na terenie gminy Więcbork i Kamień Kraj.
- niekontrolowane wprowadzanie ścieków do środowiska np. nieszczelne szamba, nielegalne wyloty do rowów melioracyjnych, jezior itp.

Ogólne kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych do 2010 r. sformułować można następująco:

- ograniczanie wprowadzanego ze ściekami komunalnymi i przemysłowymi ładunku zanieczyszczeń do wód powierzchniowych,
- zaprzestanie odprowadzania ścieków do jezior,
- usuwanie przyczyn zanieczyszczenia wód podziemnych w szczególności pierwszego poziomu wodonośnego.

Jak wynika z charakterystyki stanu czystości wód powierzchniowych stan ten w dużej mierze jest determinowany niedostatecznym poziomem rozwiązań gospodarki ściekami komunalnymi. Ocenia się, że wdrożenie programu oczyszczania ścieków komunalnych na poziomie powiatowym powinno stanowić jeden z podstawowych instrumentów realizacji ochrony wód powierzchniowych i podziemnych.

Przeniesiona z warunków unijnych dyrektywa 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych znalazła swoje odzwierciedlenie w polskich przepisach konkretnie w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r – Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz.1229 z póź. zm). W art. 43 ust.3 cyt. ustawy zobowiązano ministra właściwego do spraw środowiska do przygotowania krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Integralnymi częściami programu mają być: wykaz aglomeracji podlegających wyposażeniu w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków oraz wykaz niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych. Prace w tym zakresie trwają, a program ma być zatwierdzony przez Radę Ministrów do 31.12.2004 r. Istotnym elementem programu

oczyszczania ścieków komunalnych jest ustanowienie okresów przejściowych, które zgodnie z art. 208 Prawa wodnego uzyskały następujące terminy:

- do 31.12.2015 r. powinny być wyposażone w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) od 2000 do 15000 (dotyczy miejscowości: Sępólno Kraj., Kamień Kraj., oraz Więcbork)
- do 31.12.2010 r. aglomeracje o RLM powyżej 15000.

W zakresie rozwijania sieci kanalizacyjnych wskazane jest podejmowanie decyzji na podstawie wyniku ekonomicznej opłacalności inwestycji. Zwłaszcza tam, gdzie dominuje luźna zabudowa, a liczba ludności nie będzie wzrastać. Może się okazać, że bardziej racjonalne jest wspieranie konstrukcji przydomowych oczyszczalni lub pozostawienie gromadzenia ścieków w zbiornikach bezodpływowych i ich wywóz do punktów zlewnych.

Oddzielnym problemem jest dostosowanie efektywności technologicznej oczyszczalni do obowiązujących wymagań. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 212, poz.1799) wprowadziło dla wszystkich obecnie istniejących oczyszczalni komunalnych łagodniejsze warunki odprowadzania ścieków niż dotychczas. Przede wszystkim nie ma obowiązku usuwania związków fosforu i azotu w rozmiarach większych niż te, które towarzyszą usuwaniu związków węgla wyrażonych BZT₅ i ChZT. Niemniej w kilku obiektach, aby wymagania formalne zostały spełnione należy podjąć działania inwestycyjne (oczyszczalnia Runowo Młyn gm. Więcbork, oraz w Kamieniu Kraj.)

W wyniku zachodzących przemian w rolnictwie prowadzących do wzrostu intensywności i koncentracji produkcji rolnej źródłem zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych powiatu sępoleńskiego będą zanieczyszczenia obszarowe. Mogą one spowodować przyspieszenie eutrofizacji już aktualnie przeżyźnionych jezior.

Działaniem redukującym wpływ rolnictwa na jakość zasobów wodnych jest jego ekologizacja między innymi przez realizację programów rolnośrodowiskowych. Bardzo ważnym kierunkiem działań będzie tworzenie biologicznych stref ochronnych wzdłuż linii brzegowych cieków, a w szczególności jezior. Uzyska się przez to poprawę struktury przyrodniczej przestrzeni rolniczej oraz ograniczy się wpływ zanieczyszczeń obszarowych z terenów rolniczych.

Bardzo ważnym elementem ograniczania negatywnego oddziaływania rolnictwa na zasoby wodne będzie intensywna edukacja rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych. Zgodnie z ustawą o nawozach i nawożeniu począwszy od roku 2008 będą wymagane we wszystkich gospodarstwach rolnych szczelne płyty do gromadzenia obornika oraz zbiorniki na gnojowicę, zapewniające min 4 - miesięczny okres przechowania nawozów naturalnych. Jak wynika z doświadczeń chociażby z terenu województwa kujawsko-pomorskiego podjęcie inwestycji przez rolników następuje po uzyskaniu przez nich wsparcia finansowego. W związku z tym wskazanym byłoby opracowanie i wdrożenie powiatowego programu ograniczania związków azotowych ze źródeł rolniczych. Jako priorytetowe należy uznać inwestycje w gospodarstwach rolnych o dużych obsadach inwentarza żywego np. powyżej 50 DJP, położonych na obszarach wrażliwych. Obszary takie zgodnie z Prawem wodnym powinny być wyznaczone do końca 2004 r. przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku i Poznaniu.

Ścieki przemysłowe, jak wynika z oceny stanu nie mają istotnie negatywnego wpływu na stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych. W związku z tym działania w najbliższej przyszłości powinny zmierzać do przeglądu warunków korzystania ze środowiska w poszczególnych obiektach i nadzoru nad funkcjonowaniem urządzeń chroniących wody.

Preferowanymi obszarami lokalizacji obiektów przemysłowych powinny być tereny zwodociągowane i skanalizowane.

Tabela Nr 25. Kierunki działań proekologicznych w zakresie ochrony wód powiatu sępoleńskiego na lata 2004-2006.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania inwestycyjne			
Rozbudowa systemów kanalizacyjnych w ramach krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	Wspieranie – usprawnienie procedury uzyskiwania pozwolenia na budowę	Środki własne gminy, Fundusz Spójności i Fundusze Strukturalne	Gminy
Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w ramach krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	Wspieranie – usprawnienie procedury uzyskiwania pozwolenia na budowę oraz zmiana pozwoleń wodno-prawnych	Środki własne gminy, Fundusz Spójności i Fundusze Strukturalne	Gminy
Opracowanie powiatowego programu ograniczania związków azotowych ze źródeł rolniczych	Wykonanie	Budżet powiatu, gmin, wspierany funduszami ochrony środowiska	
Realizacja powiatowego programu ograniczania związków azotowych ze źródeł rolniczych	Nadzór	Powiatowy i gminne fundusze ochrony środowiska	Starostwo i Urzędy Gminy
Działania bezinwestycyjne			
Nadzór nad funkcjonowaniem systemów oczyszczania ścieków komunalnych	Określanie i weryfikacja warunków korzystania ze środowiska	-	Starostwo WIOŚ
Edukacja ekologiczna rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych	Wspieranie		ODR Minikowo

9.2.5. Ochrona powietrza atmosferycznego

Z przeprowadzonych ocen stanu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w Sępólnie Kraj. w latach 2001 – 2002, prowadzonych w mobilnej stacji monitoringu powietrza (pomiar ten jest miarodajny dla całego powiatu) wynika, iż teren powiatu sępoleńskiego sklasyfikowany został do najkorzystniejszej klasy A, gdzie żadna z kryterialnych substancji nie przekroczyła poziomu dopuszczalnego. Odnosi się to zarówno do klasyfikacji ze względu na ochronę zdrowia (SO₂, NO₂, PM 10, Pb, toluen, CO i O₃), jak również ze względu na ochronę roślin (SO₂, NO_x, O₃). Wynika z tego, że emisje pyłów i gazów generowane z terenu powiatu w makroskali nie mają istotnego wpływu na stan zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.

Analiza tych emisji wskazuje na wyraźną dominację zanieczyszczeń z energetycznego spalania paliw głównie węgla. Można zatem mówić, że produkcja ciepła zarówno komunalnego jak i technologicznego jest głównym źródłem emisji dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla oraz pyłów na terenie powiatu. Niska emisja zanieczyszczeń energetycznych znajdzie odzwierciedlenie we wzroście stężeń zanieczyszczeń, a zwłaszcza dwutlenku siarki w okresie sezonu grzewczego. Największy wzrost stężeń występuje na terenach o największej koncentracji źródeł niskiej emisji (tereny zwartej zabudowy).

Rozpatrywane w tej skali emisje zanieczyszczeń o charakterze przemysłowym (emisje głównie ze stolarni, lakierni, suszarni) również nie mają wpływu na jakość powietrza w powiecie.

Ze względu na przebieg przez teren powiatu drogi krajowej nr 25, gdzie natężenie ruchu głównie w okresie letnim jest duże, można zaobserwować tendencję wzrostu stężeń zanieczyszczeń komunikacyjnych w bezpośrednim otoczeniu drogi.

Wobec powyższego głównym celem ochrony powietrza atmosferycznego w powiecie sępoleńskim do roku 2010 jest utrzymanie standardów jakości powietrza na dotychczasowym poziomie. Dlatego też w rozwoju społeczno-gospodarczym powiatu powinno się:

- pozyskiwać ciepło komunalne i technologiczne ze źródeł o niskich wskaźnikach emisji dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla oraz pyłów,

Do 2006 roku przewiduje się realizację następujących kierunków działań w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego:

- Tworzenie sprzyjających warunków dla stosowania paliw „ekologicznych”: gazu ziemnego, oleju opałowego lekkiego, biomasy itd. kosztem węgla kamiennego – np. poprzez ustalenie zasad udzielania pomocy finansowej ze środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska w sferze obiektów komunalnych i publicznych (szkoły, służba zdrowia, domy opieki i pomocy itd.) i indywidualnych.
- Podjęcia starań dla rozbudowy i rozwoju sieci gazowej na terenie powiatu.
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnej oraz promowanie budownictwa stosującego materiały energooszczędne.
- Bieżąca modernizacja dróg powiatowych i gminnych.
- Realizacja powiatowego programu organizacji ruchu drogowego (budowa obwodnic i rond w głównych ośrodkach komunikacyjnych powiatu).

Realizacja ograniczania emisji w wyżej wymienionych źródłach jest zadaniem wspólnym Starosty jako organu reglamentujący korzystanie ze środowiska oraz WIOŚ jako organu kontrolnego.

9.2.6. Ochrona przed hałasem

Zagadnienia ochrony przed hałasem reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.). Zgodnie z treścią zapisów ustawy ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszej jakości stanu akustycznego środowiska, a w szczególności przez (art. 112) utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego poziomu lub co najmniej na tym poziomie i (lub) zmniejszenie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Zgodnie z zapisami ustawy POŚ, minister właściwy dla spraw środowiska w porozumieniu z ministrem zdrowia został zobowiązany do wydania rozporządzenia określającego dopuszczalne poziomy hałas w środowisku, które winno określać:

- zróżnicowane poziomy hałas dla poszczególnych „terenów chronionych”,
- poziomy hałas z uwzględnieniem rodzaju obiektu lub działalności będącej źródłem hałasu,
- poziomy hałas dla pory dnia i nocy,
- okresy, do których odnoszą się poziomy hałas, jako czas odniesienia.

Rozporządzenie, o którym mowa w art. 113 POŚ nie zostało dotychczas wydane. Do 30 czerwca 2004 roku obowiązuje Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku z 13 maja 1998 roku (Dz. U. Nr 66, poz. 436).

POŚ wprowadza pojęcie terenu zagrożonego hałasem (art. 118, pkt. 6). Zaliczenie terenu do tej kategorii następuje, gdy poziom hałasu przekracza wartości określone przez Ministra Środowiska w Rozporządzeniu w sprawie wartości progowych poziomów hałasu z 9 stycznia 2002 roku (Dz. U. Nr 8, poz. 81). W terenie zagrożonym hałasem należy prowadzić przedsięwzięcia ochronne w pierwszej kolejności.

Tereny zagrożone hałasem winny zostać określone na etapie sporządzania map akustycznych. Obowiązkiem sporządzenia map akustycznych, oprócz „aglomeracji” (powyżej 100 tys. mieszkańców), objęte są również odcinki autostrad, dróg ekspresowych oraz pozostałych dróg krajowych, na których średni dobowy ruch pojazdów samochodowych, wykazany w pomiarach generalnych ruchu przekracza 8200 pojazdów na dobę, położonych na lub w sąsiedztwie „terenów chronionych”. Dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny tworzy się programy działań, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego.

Szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać program ochrony środowiska przed hałasem ustalił Minister Środowiska w Rozporządzeniu z 14 października 2002 roku (Dz. U. Nr 179, poz. 1498).

Istotnym elementem prawnym w ochronie środowiska przed hałasem jest regulacja wprowadzona ustawą POŚ, dotycząca możliwości określenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego standardów akustycznych.

Głównym źródłem hałasu w powiecie sępoleńskim jest hałas komunikacyjny, a w szczególności hałas drogowy. Nie występują uciążliwości związane z emisją hałasu przemysłowego. Wyniki monitoringu wskazują, że w punkcie pomiarowym zlokalizowanym przy drodze krajowej 25 w miejscowości Sępólno Kraj. przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku. W wielu wypadkach przekroczone zostały również wartości progowe określone dla terenów chronionych.

Zmniejszenie uciążliwości hałasu drogowego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów zurbanizowanych uznać należy za podstawowy cel ekologiczny programu ochrony środowiska przed hałasem powiatu sępoleńskiego zarówno w perspektywie roku 2006, jak i 2010. Cel taki jest zbieżny z polityką ekologiczną Państwa i koresponduje z polityką i programem ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego.

Żeby osiągnąć poprawę klimatu akustycznego i zmniejszyć skalę narażenia mieszkańców powiatu na ponadnormatywny poziom hałasu, podjęte działania muszą być przedmiotem długofalowej polityki. Oprócz działań o charakterze ciągłym niezbędna też będzie realizacja zadań doraźnych i w krótszych horyzontach czasowych. Wśród nich będą zadania inwestycyjne oraz pozainwestycyjne.

Tabela Nr 26. Kierunki działań proekologicznych w zakresie ochrony klimatu akustycznego powiatu sępoleńskiego na lata 2004-2006.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania inwestycyjne			
Wprowadzanie pasów zieleni izolacyjnej wzdłuż szlaków komunikacyjnych i granic terenów chronionych	Inicjowanie	Środki własne gmin i zarządców dróg, GFOŚiGW, PFOŚiGW	Gminy, Starostwo, Zarządcy Dróg
Działania pozainwestycyjne			
Wprowadzenie ustaleń do mpzp sprzyjających ograniczeniu zagrożenia środowiska hałasem	Współdziałanie	Środki własne gmin	Gminy
Monitoring hałasu w rejonach szczególnej uciążliwości akustycznej (drga krajowa 25)	Współdziałanie	Budżet państwa	Zarządcy Dróg, WIOŚ
Tworzenie w sytuacjach określonych w Prawie ochrony środowiska obszarów ograniczonego użytkowania	Realizacja	-	Rada Powiatu

9.2.7. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627) jest podstawowym aktem prawnym normującym zagadnienia związane z ochroną przed polami elektromagnetycznymi. Zgodnie z treścią zapisów ustawy, ochrona przed polami elektromagnetycznymi polega na utrzymaniu poziomów pól elektromagnetycznych na poziomie nie przekraczającym dopuszczalnego, a w przypadku ich przekroczenia - na obniżeniu wartości tych pól przynajmniej do wartości dopuszczalnych. Zapis ten można uznać za podstawowy cel ekologiczny w perspektywie do roku 2010. Z danych Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego wynika, że pomiary natężeń pól elektromagnetycznych prowadzone na terenie powiatu nie wykazują przekroczeń wartości dopuszczalnych dla środowiska. W związku z tym istniejący stan należy określić jako dobrą sytuację wyjściową dla realizacji postawionego wyżej celu.

W zakresie ochrony przed polami elektromagnetycznymi określa się następujące kierunki ochrony do 2010 r.:

- określenie standardów jakości środowiska,

Zgodnie z zapisami ustawy – Prawo ochrony środowiska, minister właściwy do spraw środowiska został zobowiązany do wydania rozporządzenia określającego dopuszczalne poziomy pole elektromagnetyczne oraz sposoby sprawdzania tych pól w terminie nie później niż do 30 czerwca 2003 r. W momencie tworzenia niniejszego opracowania istnieje luka prawna. Nowe przepisy się nie ukazały, a dotychczasowe rozporządzenie z 1998 (Dz. U Nr 107 poz. 676) w sprawie *szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska, dopuszczalne poziomy promieniowania, jakie mogą występować w środowisku, oraz wymagania obowiązujące przy wykonywaniu pomiarów kontrolnych promieniowania* straciło ważność.

Nie jest znany kształt projektowanego rozporządzenia dotyczącego dopuszczalnych pól elektromagnetycznych w środowisku. Niemniej do zadań wojewody będzie należała ocena wartości promieniowania elektromagnetycznego w ramach państwowego monitoringu środowiska, prowadzenie pomiarów oraz rejestru obszarów, na których stwierdzono przekroczenia. W związku z powyższym władze powiatu na swoim terenie winny dokonać:

- Pełnej inwentaryzacji źródeł promieniowania elektromagnetycznego. Przedstawiona w stanie środowiska inwentaryzacja źródeł jest nie pełna. Szczególnie dotyczy to operatorów sieci komórkowych, gdzie tempo powstawania nowych obiektów jest duże.
 - Ciągłej rozbudowy „banku” informacji o źródłach promieniowania uzupełniając go o dane na temat terenów o stwierdzonych przekroczeniach dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych z podziałem na tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową i tereny dostępne dla ludności wykorzystując dane z państwowego monitoringu środowiska.
- Lokalizacja i realizacja obiektów – źródeł promieniowania elektromagnetycznego,

Istotnym elementem prawnym mającym wpływ na kształtowanie zakresu i skali oddziaływania źródeł promieniowania elektromagnetycznego na środowisko jest procedura lokalizacji i realizacji inwestycji. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 24.09.2002 (Dz. U. Nr 179, poz. 1490 z 2002) określono przedsięwzięcia mogące oddziaływać znacząco na środowisko. Dokonano jednocześnie podziału na te, które są objęte obowiązkiem wykonania raportu oddziaływania na środowisko i te, dla których taki raport może być wymagany w

procesie postępowania lokalizacyjnego i budowy. W kompetencjach Starosty znajdują się te drugie i należą do nich:

- stacje elektroenergetyczne lub linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym nie niższym niż 110 kV,
- instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne, emitujące pola elektromagnetyczne, których równoważna moc promieniowana izotropowo wynosi nie mniej niż 15 W, emitujące pola elektromagnetyczne o częstotliwościach od 30 kHz do 300 GHz.

Starosta uczestnicząc w procesie uzgadniania warunków zabudowy ww. instalacji jak również w procesie uzgadniania dokumentów planistycznych powinien unikać konfliktowych lokalizacji.

- tworzenie obszarów ograniczonego oddziaływania,

Kolejnym instrumentem prawnym pomocnym w realizacji podstawowego celu jest możliwość objęcia źródeł promieniowania elektromagnetycznego (stacji radionawigacyjnych, radiokomunikacyjnych, radiolokacyjnych oraz linii i stacji elektromagnetycznych) obszarami ograniczonego użytkowania na terenie, którego dopuszcza się przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. Obszar taki w zależności od rodzaju inwestycji tworzy rada powiatu na podstawie art.135 i 136 ustawy Prawo ochrony środowiska. W związku z tym Starosta powinien utworzyć rejestru obszarów, na których stwierdzono występowanie przekroczenia wielkości dopuszczalnych pól elektromagnetycznych wraz z analizą konieczności uchwalenia obszarów ograniczonego użytkowania.

- pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych

Jest to następny przepis prawa pozwalający kontrolować źródło promieniowania elektromagnetycznego w fazie użytkowania obiektu w zakresie dotrzymania nie tylko wartości dopuszczalnych. Większość zaprezentowanych w stanie środowiska istniejących instalacji do końca 2005 r będzie musiała uzyskać pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych. Instalacjami objętymi obowiązkiem uzyskania pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych, pozostającymi w gestii Starosty są:

- stacje elektroenergetyczne lub linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym nie niższym niż 110 kV
- instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne, emitujące pola elektromagnetyczne, których równoważna moc promieniowana izotropowo wynosi nie mniej niż 15 W, emitujące pola elektromagnetyczne o częstotliwościach od 30 kHz do 300 GHz

W chwili obecnej oddawane do użytkowania stacje bazowe telefonii komórkowej w większości wymagane pozwolenia posiadają. W związku z tym Starosta winien dokonać inwentaryzacji istniejących instalacji - źródeł promieniowania elektromagnetycznego - z grupy spełniającej ww. parametry, których użytkowanie rozpoczęto przed dniem 1 października 2001 r. Instalacje te bowiem są objęte obowiązkiem uzyskania pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych do 31 grudnia 2005 r. Brak takiego pozwolenia po tym terminie skutkuje wstrzymaniem użytkowania instalacji przez Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

Zgodnie z kompetencjami, wykazem tym winien dysponować WIOŚ jako koordynator państwowego monitoringu środowiska. Przy czym inwentaryzacja ta obejmować powinna nie tylko rzeczowy wykaz instalacji, ale również informacje na temat wielkości emitowanych pól

elektromagnetycznych. W przypadkach braku pomiarów - pomiary takie, przynajmniej dla instalacji charakteryzujących się większą mocą nadajników, należy wykonać. W 2006 r. WIOŚ w Bydgoszczy winien dokonać weryfikacji uzyskanych pozwoleń na emitowanie pól elektromagnetycznych przez istniejące dzisiaj instalacje. W przypadku braku pozwoleń należałoby ruch tych instalacji wstrzymać. Informacje o obszarach występowania ponadnormatywnych pól elektromagnetycznych powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Tabela Nr 27. Kierunki działań proekologicznych w zakresie ochrony przed polami elektromagnetycznymi powiatu sępoleńskiego na lata 2004-2006.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania pozainwestycyjne			
Utworzenie pełnej inwentaryzacji źródeł promieniowania elektromagnetycznego	zadania własne	-	Wojewoda, Zakład Energetyczny Toruń, Polskie Sieci Energetyczne, Urząd Regulacji Telekomunikacji i Poczty Kujawsko-Pomorskiego Oddziału Okręgowego w Bydgoszczy, operatorzy sieci telefonii komórkowej
Inwentaryzacja terenów o stwierdzonych przekroczeniach dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych z podziałem na tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową i tereny dostępne dla ludności	zadanie własne	-	Wojewoda
Utworzenie rejestru obszarów, na których stwierdzono występowanie przekroczenia wielkości dopuszczalnych pól elektromagnetycznych wraz z analizą konieczności uchwalenia obszarów ograniczonego użytkowania	zadanie własne	-	Wojewoda
Utworzenie wykazu istniejących instalacji wymagających pozwolenia na emisję pól elektromagnetycznych.	zadanie własne	-	WIOŚ

9.2.8. Edukacja ekologiczna

Do najbardziej istotnych problemów i zaniedbań w zakresie poziomu edukacji ekologicznej społeczeństwa powiatu sępoleńskiego należy zaliczyć:

- niewystarczający udział społeczeństwa w realizowaniu działań proekologicznych,
- brak nawyków kultury ekologicznej w społeczeństwie,
- zły stan środowiska (dzikie wysypiska śmieci, spływ ścieków do gruntu i wód, degradacja zieleni) świadczące o braku troski mieszkańców o walory środowiska,
- niewystarczający udział problematyki ekologicznej w programach edukacyjnych,
- niewystarczający udział treści ekologicznych w środkach masowego przekazu,
- zbyt mały dostęp do informacji o środowisku.

Głównymi celami edukacji ekologicznej na terenie powiatu są:

- kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowań społeczeństwa powiatu wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekonomicznymi,
- kształtowanie w społeczeństwie, zwłaszcza wśród młodzieży, poczucia odpowiedzialności za stan i potrzebę ochrony środowiska,
- umożliwienie każdemu mieszkańcowi powiatu zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy jakości środowiska,
- tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństwa, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

W zakresie edukacji ekologicznej określa się następujące kierunki działań do 2010 r.:

- uznanie, iż edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji polityki ochrony środowiska,
- wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego przy respektowaniu i wykorzystaniu wartości kulturowych, etycznych i religijnych,
- zapewnienie dostępu społeczeństwu powiatu do pełnej informacji o stanie środowiska przyrodniczego i podjętych formach edukacji ekologicznej,
- uznanie, iż edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa.

Tabela Nr 28. Kierunki działań proekologicznych w zakresie edukacji ekologicznej mieszkańców powiatu sępoleńskiego na lata 2004-2006.

Kierunki działań	Rola samorządu powiatowego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące lub współdziałające
Działania inwestycyjne			
Rozwój ścieżek edukacyjno-przyrodniczych	wspieranie	Fundusze ochrony środowiska, budżety gmin KPK i nadleśnictwa	Krajeński Park Krajobrazowy, Nadleśnictwa, szkoły,
Prowadzenie proekologicznej działalności wydawniczej	wspieranie	Środki własne, fundusze ochrony środowiska, budżety gmin	Krajeński Park Krajobrazowy, gminy i Zarząd Powiatu
Doposażenie szkół w materiały dydaktyczne i informacyjne dotyczące ochrony środowiska	wspieranie	Kuratorium, fundusze ochrony środowiska, budżety gmin	Szkoły, władze gmin, Kuratorium, Zarząd Powiatu
Działania pozainwestycyjne			
Bieżąca informacja na stronie internetowej Starostwa Powiatowego o stanie środowiska i prowadzonych działaniach w tym zakresie	zadanie własne	-	Zarząd Powiatu Władze gmin
Organizacja powiatowego i gminnych konkursów wiedzy ekologicznej	zadanie własne	PFOŚiGW WFOŚiGW	Zarząd Powiatu, władze gmin
Prowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji leśnej	współpraca	Fundusze ochrony środowiska, kuratorium	Nadleśnictwa, Zarząd Powiatu
Kreowanie aktywnych form edukacji ekologicznej	współpraca	Fundusze ochrony środowiska, kuratorium, środki własne	Zarząd Powiatu, szkoły, organizacje pozarządowe
Organizacja akcji edukacyjnych (Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata)	współpraca	Budżety gmin, fundusze ochrony środowiska	Władze gmin, szkoły
Wdrażanie Kodeksu Dobrej	współpraca	Budżety gmin, fundusze	Zarząd Powiatu, władze

Praktyki Rolniczej		ochrony środowiska	gmin, ODR Minikowo
Szkolenie rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	Współpraca	Budżety gmin, fundusze ochrony środowiska	Zarząd Powiatu, władze gmin, ODR Minikowo

9.3. Nakłady na realizację programu.

Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010 zawiera propozycję struktury nakładów (zarówno inwestycyjnych jak i pozainwestycyjnych) na poszczególne działy ochrony środowiska w latach 2002-2010 w następujący sposób:

- Gospodarka ściekowa i ochrona wód - 38,0 %
- Ochrona powietrza atmosferycznego – 26,9 %
- Gospodarowanie odpadami i ochrona gleb – 28,1 %
- Ochrona przed hałasem, wibracjami i promieniowaniem – 2,1 %
- Ochrona przyrody – 1,1 %
- Zbiorniki i stopnie wodne – 2,0 %
- Regulacja rzek i obwałowanie – 1,5 %

Tabela Nr 29. Planowane nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska dla powiatu sępoleńskiego.

Kierunek działań	Szacunkowe nakłady w latach 2004-2006		Szacunkowe nakłady w latach 2007-2010	
	mln zł	%	mln zł	%
Ochrona zasobów przyrodniczych	1,2	1,9	2,0	2,7
Ochrona powierzchni ziemi Ochrona przed odpadami	8,8	13,6	9,5	12,9
Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	42,7	66,3	48,0	65,4
Ochrona powietrza atmosferycznego	10,0	15,5	12,0	16,4
Ochrona przed hałasem Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	0,8	1,3	0,9	1,2
Edukacja ekologiczna	0,9	1,4	1,0	1,4
RAZEM	64,4	100	73,4	100

Realizacja niniejszego programu będzie możliwa przede wszystkim dzięki pozyskaniu środków finansowych z różnych źródeł zewnętrznych. Podstawowe źródła finansowania stanowiąc będą:

- Fundusze ekologiczne (WFOŚiGW, NFOŚiGW),
- Środki własne podmiotów gospodarczych,
- Środki jednostek samorządu terytorialnego,
- Budżet państwa,
- Fundusze UE – przedakcesyjne, strukturalne i spójności.

Tabela Nr 30. Udział poszczególnych źródeł w finansowaniu programu.

Źródła finansowania	lata 2004-2006 (%)	lata 2007-2010 (%)	lata 2004-2010 (%)
Środki własne przedsiębiorstw	47,2	42,5	44,9
Środki jednostek samorządu terytorialnego	8,0	10,2	9,1
Budżet państwa	5,5	9,6	7,5
Fundusze ekologiczne	18,8	21,8	20,3
Fundusze UE	20,5	15,9	18,2
RAZEM	100	100	100

10. MONITORING I OCENA REALIZACJI PROGRAMU

Podstawowym organem, który jest odpowiedzialny za realizację programu ochrony środowiska jest Zarząd Powiatu w Sepólnie Kraj. Ustawa przewiduje, że zarząd powiatu co 2 lata składać będzie radzie powiatu stosowne sprawozdanie z realizacji programu. Ponieważ powiaty w obecnym kształcie terytorialnym istnieją dopiero od kilku lat, projektowany Program będzie jednym z pierwszych testów skuteczności działania administracji samorządowej na tym szczeblu w zakresie ochrony środowiska i wprowadzania w życie zasady zrównoważonego rozwoju.

Podstawową zasadą skutecznej realizacji programu ochrony środowiska jest właściwe adresowanie poszczególnych zadań i świadome ich przyjęcie przez wykonawców. Z punktu widzenia miejsca w strukturze zarządzania Programem wyróżnić można:

- jednostki realizujące określone w Programie zadania (podmioty gospodarcze, zarząd powiatu, inne jednostki zarządzania szczebla powiatowego np. zarząd dróg powiatowych, władze gmin, nadleśnictwa, organizacje pozarządowe),
- instytucje finansujące (budżet państwa - Wojewoda, fundusze celowe) i wsparcia finansowego (banki, fundusze pomocowe UE),
- instytucje nadzoru i kontroli oraz monitorowania efektów (Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Państwowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna).

Najważniejszym procesem wdrażania Programu jest kontrola realizacji założonych w nim celów, poprzez monitorowanie stanu środowiska. Działania te wraz z oceną stopnia realizacji zadań określonych celami niniejszego opracowania dostarczą podstawowych informacji o stopniu wdrożenia i efektach realizacji Programu.

W celu zwiększenia efektywności działań na rzecz ochrony środowiska oraz skuteczności realizowanego Programu prowadzony jest przez organy administracji system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska zwany państwowym monitoringiem środowiska, którego podstawowym zadaniem jest dostarczanie informacji o:

- aktualnym stanie środowiska i stopniu zanieczyszczenia jego poszczególnych komponentów,
- ładunkach zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska,
- dynamice antropogenicznych przemian środowiska przyrodniczego,
- przewidywanych skutkach korzystania ze środowiska.

Państwowy monitoring środowiska w obszarze swojego działania obejmuje podsystemy:

- monitoringu powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania niejonizującego,
- monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych,
- monitoringu powierzchni ziemi, gleb i odpadów,
- monitoringu przyrody ożywionej,
- monitoringu zintegrowanego,
- działania w zakresie ochrony przed poważnymi awariami.

System państwowego monitoringu środowiska umożliwia realizacją obowiązków wynikających z ratyfikowania międzynarodowych konwencji oraz zalecenia obowiązujące w Unii Europejskiej.

Przyjęty w Programie główny cel polityki ekologicznej powiatu, zgodny z zapisami strategii powiatu sepoleńskiego to: **„Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców i konkurencyjności powiatu poprzez wzrost aktywności społecznej, rozwój gospodarczy i rozwój infrastruktury technicznej przy respektowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego”**.

Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem zachowania bezpieczeństwa ekologicznego na terenie powiatu, przestrzegania zasady zrównoważonego rozwoju oraz realizacji założonych celów cząstkowych, którymi są:

- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zwiększenie lesistości powiatu o 81 ha do 2020 roku (za „Krajowym Programem Zwiększania Lesistości”),
- kształtowanie systemu obszarów chronionych.
-

Narzędziem oceny skuteczności realizacji celów ochrony środowiska na obszarze powiatu będzie system nadzoru i kontroli wdrażania Programu, który polegał będzie na:

- składanie co 2 lata Radzie Powiatu przez Zarząd oceny realizacji Programu,
- dokonywaniu oceny realizacji programów naprawczych poszczególnych komponentów środowiska.

Miernikami skuteczności realizacji polityki ekologicznej państwa są m.in.:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. depozycją lub koncentracją poszczególnych zanieczyszczeń w powietrzu, wodzie, glebie), a naukowo uzasadnionym zanieczyszczeniem dopuszczalnym (ładunkiem krytycznym),
- ilość zużywanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń na terenie powiatu w przeliczeniu na jednostkę wielkości produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartością sprzedaną),
- stosunek kosztów do uzyskiwanych efektów ekologicznych (dla oceny programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska),
- techniczno-ekologiczne charakterystyki materiałów, urządzeń, produktów (np. zawartość ołowiu w benzynie, zawartość rtęci w bateriach, jednostkowa emisja węglowodorów przy eksploatacji samochodu, poziom hałasu w czasie pracy samochodu itp.); zgodnie z zasadą dostępu do informacji dane te powinny być ujawniane na metkach lub w dokumentach technicznych produktów.

Dla oceny realizacji programu ochrony środowiska w układzie powiatu będą stosowane wskaźniki społeczno-ekonomiczne, wskaźniki presji na środowisko i stanu środowiska oraz wskaźniki oceny społecznej, a mianowicie:

I. Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:

- poprawa stanu zdrowia ludności powiatu, mierzona przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności na choroby „cywilizacyjne”,

- zmniejszenie zużycia energii, surowców (np. wody) i materiałów na jednostkę produkcji oraz zmniejszenie całkowitych przepływów materiałowych w gospodarce,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych;
- coroczny przyrost netto miejsc pracy w powiecie w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska;

II. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej;
- poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza, zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy,
- zmniejszenie uciążliwości hałasu, przede wszystkim poziomu hałasu ulicznego w miastach oraz hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych (droga krajowa nr 25) oraz na granicy własności wokół obiektów przemysłowych,
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych,
- ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych na terenach przemysłowych, w tym likwidacja mogilników i „dzikich” składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych,
- wzrost lesistości powiatu, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów będących pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby,
- zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk, a także pomyślne reintrodukcje gatunków,
- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

III. Wskaźniki aktywności władz powiatu i społeczeństwa:

- sprawność i poprawność merytoryczna wydawanych decyzji administracyjnych,
- spójność i efekty działań w zakresie monitoringu i kontroli,
- zakres i efekty działań edukacyjnych oraz stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych,
- opracowywanie i realizowanie przez samorządy, ich związki, grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska.

Realizacja programu ochrony środowiska powiatu wymagać będzie regularnej, wg założonych etapów i okresów, oceny wykonania. Zakres monitoringu obejmować powinien:

- ocenę zgodności realizacji z przyjętym harmonogramem;
- ocenę wykonania poszczególnych przedsięwzięć;

- ocenę zaawansowania realizacji przyjętych celów, w tym obserwacja efektów ekologicznych;
- analizę powstałych problemów.

Zgodnie z wymogami ustawy – Prawo ochrony środowiska Zarząd Powiatu składać będzie co 2 lata Radzie Powiatu sprawozdanie z wykonania Programu. Prowadzenie monitoringu w zaproponowanym zakresie będzie pomocne w sporządzaniu okresowych raportów, a przede wszystkim pozwoli na efektywny nadzór i ewentualne korygowanie (aktualizowanie) Programu w miarę zaawansowania prac i pojawiających się zmian uwarunkowań zewnętrznych (np. prawnych). Okresowa ocena będzie potrzebna dla ewentualnej korekty założonych celów i strategii ich wykonania. Szczególnie ważne jest stopniowe, w miarę zaawansowania Programu, ustalanie kolejnych zadań i przedsięwzięć w okresach np. 2-letnich. Najważniejszym zadaniem systemu monitorowania Programu jest jednak, nie kontrola sprawności systemu zarządzania Programem, a obserwacja uzyskanych w efektów ekologicznych, w tym poprawy stanu środowiska.

W tabeli poniżej podano przykładowe wskaźniki monitorowania wymiernych efektów ekologicznych.

Tabela Nr 31. Proponowane wskaźniki monitorowania wymiernych efektów ekologicznych.

Lp.	Wskaźnik	Stan początkowy np. 2002 rok	Okres realizacji			
			2004	2005	2006	2007 – 2010
1.	Jakość wód powierzchniowych: <ul style="list-style-type: none"> • udział % rzek wg klas czystości • jeziora badane wg klas czystości 					
2.	Jakość wód podziemnych <ul style="list-style-type: none"> • klasyfikacja jakości wód podziemnych • ilość ujęć nie odpowiadających wymogom sanitarnym 					
3.	Pobór wody: <ul style="list-style-type: none"> • stopień zwodociągowania miasta • stopień zwodociągowania gmin 					
4.	Ilość ścieków oczyszczanych <ul style="list-style-type: none"> • stopień skanalizowania miasta • stopień skanalizowania gmin 					
5.	Klasyfikacja stanu powietrza atmosfer.					
6.	Wielkość emisji zanieczyszczeń <ul style="list-style-type: none"> • pyłowych • gazowych 					
7.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych Mg/rok					
8.	Ilość odpadów przemysłowych Mg/rok					
9.	Wskaźnik liczby mieszkańców objętych zbiórką odpadów: <ul style="list-style-type: none"> • w mieście 					

	<ul style="list-style-type: none"> • w gminach 					
9.	Wskaźnik lesistości powiatu <ul style="list-style-type: none"> • powierzchnia nowych zalesień 					
10.	Wskaźniki ochrony przyrody: <ul style="list-style-type: none"> • ilość rezerwatów/pomników przyrody • powierzchnia użytków ekologicznych • % powierzchni objętej ochroną prawną 					

11. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska Zarząd Powiatu w Sępólnie Kraj., tak jak wszystkie samorzady powiatowe w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, został zobowiązany do sporządzenia powiatowego programu ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami, który powinien określić w szczególności: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Uchwalony przez Radę Powiatu w Sępólnie Kraj., program ochrony środowiska będzie podstawą działań Zarządu Powiatu w kierunku stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska.

Przyjęto, że Program ochrony środowiska powinien zawierać m.in. określenie celów ekologicznych na lata 2004 – 2006 i 2007 – 2010. Z wykonania programu Zarząd Powiatu sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia Radzie Powiatu.

O przystąpieniu do opracowania Programu Zarząd Powiatu ogłosił na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Sępólnie Kraj. (informacja z dnia 04-09-2003 r.), Podstawę do sporządzenia oceny stanu środowiska powiatu sępoleńskiego stanowiły dane i materiały Starostwa Powiatowego i jego jednostek organizacyjnych (służb, inspekcji i straży) oraz wykorzystano ponadto wszelkie dostępne materiały i opracowania branżowe.

Pierwszym etapem opracowania, na które składa się przegląd dokumentów i opracowań strategicznych, programowych i planistycznych na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym, które mają istotne znaczenie dla konstrukcji niniejszego Programu oraz ocena stanu środowiska powiatu sępoleńskiego, został wykonany do dnia 12 listopada 2003 r. Ocena stanu środowiska w powiecie zawiera analizę stanu środowiska na obszarze powiatu w zakresie poszczególnych komponentów przyrodniczych oraz identyfikację zagrożeń środowiska w kontekście polityki ekologicznej państwa i województwa, a także w kontekście wymagań i standardów Unii Europejskiej.

Drugi etap prac, który został wykonany do końca stycznia 2004 r. zawiera określenie celów i priorytety ekologicznych, rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych na terenie powiatu oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe. Integralną częścią Programu ochrony środowiska powiatu sępoleńskiego jest Plan gospodarki odpadami, w którym to szczegółowo została przedstawiona problematyka gospodarki odpadami.

Jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze powiatu sępoleńskiego do 2010 r. przyjęto: **„Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców i konkurencyjności powiatu**

poprzez wzrost aktywności społecznej, rozwój gospodarczy i rozwój infrastruktury technicznej przy respektowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego”.

Przyjęty cel zgodny jest z założeniami strategii rozwoju powiatu sępoleńskiego na lata 2001-2010, która między innymi zakłada: rozwój systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków, segregację i utylizację odpadów, realizację obwodnic miast: Sępólno Kraj., Kamień Kraj. i Więcbork, poprawę stanu technicznego dróg powiatowych i gminnych, wsparcie ekologicznych systemów grzewczych, propagowanie zasad ekorozwoju, poprawę efektywności gospodarowania na terenach wiejskich itd.

Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem przyjęcia jako powszechnie obowiązującej zasady zrównoważonego rozwoju, identyfikacji określonych priorytetów ochrony środowiska oraz realizacji celów częściowych. Ocena aktualnego stanu środowiska na obszarze powiatu i identyfikacja najważniejszych problemów ekologicznych jest podstawą do wyznaczenia następujących celów częściowych dla powiatu sępoleńskiego:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- rozbudowa zbiorczych systemów kanalizacyjnych,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości powiatu,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych.

Ocena stanu środowiska na obszarze powiatu, analiza wytycznych z dokumentów krajowych i wojewódzkich oraz analiza wytycznych ze Strategii rozwoju powiatu sępoleńskiego upoważniają do stwierdzenia, że powiat sępoleński zaliczyć można do obszarów o relatywnie małym zanieczyszczeniu poszczególnych komponentów środowiska naturalnego. Dość dobry stan środowiska naturalnego wynika głównie z charakteru powiatu sępoleńskiego. Powiat nasz jest typowym powiatem rolniczym o niewielkiej koncentracji dużych ferm, i słabo rozwiniętym przemysłem. Zidentyfikowane zagrożenia środowiska związane są przede wszystkim z konsumpcyjnym trybem życia oraz niedbałością lokalnej społeczności o otaczające ich środowisko, dotyczy to zarówno mieszkańców wsi, miast jak i lokalnych przedsiębiorców.

Podstawowymi **priorytetami ekologicznymi** na obszarze powiatu są m.in.:

- powiększanie terenów zaliczanych do obszarów chronionych w celu zachowania różnorodności biologicznej,
- modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie,
- ochrona wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior, przed migracją zanieczyszczeń ze źródeł punktowych i obszarowych,
- zabezpieczenie potrzeb ludności w zasoby wody pitnej,
- ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego,
- wspieranie alternatywnych źródeł energii,
- rozpoczęcie wdrażania nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami oraz rozwój selektywnej zbiórki odpadów,

- sukcesywne zwiększenie lesistości powiatu oraz kontynuowanie przebudowy drzewostanów,
- ochronę przed hałasem komunikacyjnym,
- podniesienie poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu.

Program zawiera kierunki ochrony środowiska do 2010 r. oraz wykaz kierunkowych działań proekologicznych w tym zakresie do 2006 r. Zastosowano podział na następujące bloki zagadnień tematycznych:

- ochrona zasobów przyrodniczych,
- ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona przed odpadami,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona powietrza atmosferycznego,
- ochrona przed hałasem,
- ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- edukacja ekologiczna.

Projekt Programu, zaakceptowany przez Zarząd Powiatu, zostanie przedstawiony do zaopiniowania Zarządowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz organom wykonawczym gmin wchodzących w skład powiatu sępoleńskiego. Jednocześnie projekt zostanie udostępniony do wglądu wszystkim zainteresowanym i po rozpatrzeniu wszystkich wniesionych uwag, wniosków i propozycji projekt Programu zostanie przedstawiony właściwym komisjom Rady Powiatu i przekazany do uchwalenia Radzie Powiatu w Sępólnie Krajeńskim.

12. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

10.1 Spis literatury

- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002 r.
- Metodyka opracowywania powiatowych programów zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Fundacja Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych, Białystok 2001r.
- II Polityka Ekologiczna Państwa, Rada Ministrów, Warszawa, 2002 r.
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010, Rada Ministrów, Warszawa 2002 r.
- Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2002 roku, WIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz 2003 r.
- Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2001 roku, WIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz 2002 r.
- Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2000 roku, WIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz 2001 r.
- Ocena stanu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w Sepólnie kraj., w 2001 r. - Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2001 r.
- Plan strategiczny gminy Sośno na lata 2000-2010
- Strategia rozwoju gminy Więcbork 2001-2010
- Strategia rozwoju gminy Kamień 2001-2010
- Strategia rozwoju gminy Sepólno Krajeńskie 2001-2010
- Strategia rozwoju powiatu sepoleńskiego 2001-2010
- Program ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego, Toruń 2003 r.
- Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwo Środowiska, 2002 r.
- Program Ochrony Przyrody - aneks do planu urządzania lasu na okres 1995-2004, Nadleśnictwo Runowo, RDLP w Toruniu, 2000 r.
- Profil społeczno-gospodarczy powiatu sepoleńskiego, Kraków, marzec 2003 r.
- Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2001r.
- Roczne plany łowieckie
- Kanalizacja miast i oczyszczalnie ścieków, poradnik Karl i Klaus R. Imhoff,
- Prawo ochrony środowiska R. Paczuski, Warszawa 1999 r.
- Teraźniejszość i Przyszłość ochrony środowiska w województwie kujawsko-pomorskim, Towarzystwo Miłośników Borów Tucholskich, wrzesień 2002 r.

Wybrane akty prawne

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r.- Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 110, poz. 1190 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz.78 z późn. zmianami)
- Ustawą z dnia 13 października 1995 r.- Prawo łowieckie
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 roku - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115 poz. 1229 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 99 z 2001 r., poz. 1079 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2001r w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać projekty zagospodarowania złóż (Dz. U. Nr 157, poz. 1866)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz.1359)

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2001r. w sprawie określenia listy gatunków zwierząt rodzimych dziko występujących objętych ochroną gatunkową ścisłą i częściową oraz zakazów właściwych dla tych gatunków i odstępstw od tych zakazów (Dz.U.01.130.1456 z dnia 15 listopada 2001r.)
- Rozporządzenie Nr 24/98 Wojewody Bydgoskiego z dnia 17 sierpnia 1998 roku w sprawie utworzenia Krajeńskiego Parku Krajobrazowego
- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dn. 11 sierpnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony przed promieniowaniem szkodliwym dla ludzi i środowiska (Dz. U. Nr 107 z 1998 r., poz.676).